

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ แนวคิด หลักการทฤษฎีการนิเทศการศึกษา ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบ

- 1.1 ความหมายของรูปแบบ
- 1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ
- 1.3 การพัฒนารูปแบบ
- 1.4 การตรวจสอบรูปแบบ

2. การนิเทศการศึกษา

- 2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
- 2.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
- 2.3 หลักการนิเทศการศึกษา
- 2.4 ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา
- 2.5 กระบวนการนิเทศการศึกษา

3. การนิเทศภายในโรงเรียน

- 3.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.3 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.4 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.5 ขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.6 รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.7 กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน
- 3.8 การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

4. ความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน

- 4.1 การให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง
- 4.2 การพัฒนาทางวิชาชีพ
- 4.3 การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม

- 4.4 การพัฒนาหลักสูตร
- 4.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน
5. การสนทนากลุ่ม
6. การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน
 - 6.1 ห้องเรียนเป็นฐาน
 - 6.2 การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน
 - 6.3 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)
7. วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)
8. วงจรบริหารงานคุณภาพ (PDCA)
9. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. รูปแบบ

รูปแบบ หรือ Model เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1.1 ความหมายของรูปแบบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 965) ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนว ซึ่งเป็นที่ยอมรับแสดงว่าเป็นสิ่งนั้น ๆ เช่น รูปแบบบ้าน เป็นต้น

คัมภีร์ สุดแท้ (2553 : 6) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้น ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

ปัญญา ทองนิล (2553 : 25) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎีประสบการณ์การคาดการณ์ นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง

วาโร เฟ็งส์วีสดี (2553 : 14) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการวิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบที่สามารถยึดเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งออกแบบตามแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก ส่วนกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาแบบ สามารถสรุปได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

ชิรวัดน์ นิจนตร (2560 : 71) รูปแบบ หมายถึง แบบย่อส่วนของจริงหรือแบบจำลองที่ใช้เป็นตัวแทนของความเป็นจริง ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และการศึกษา รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุผลแบบย่อส่วนของปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้เข้าใจง่ายและมองเห็นเป็นรูปธรรม รูปแบบมีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ คือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ระบบหรือโครงสร้าง กลไกหรือกระบวนการทำงาน ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ใช้ในรูปแบบ และบริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบนั้น ๆ รูปแบบช่วยให้นักวิจัยสามารถบรรยาย ทำนาย และทดสอบปรากฏการณ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมได้

สิริรัชต์ แก้วงาม (2562 : 13) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง วิธีการบริหารของสถานศึกษาหรือกรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงานและเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ โดยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในระบบ หรือความสัมพันธ์ของ 2 ชุด ตัวแปร ประกอบด้วย กระบวนการปฏิบัติงานกับงานระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

Willer, D. (1968 : 83) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (Construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

Nadler, L. (1990 : 15) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การนำทฤษฎี แนวทาง และกรอบแนวคิดมาพัฒนา เพื่อให้ง่ายต่อการแปลความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ

Cummings and Worley (2013 : 789) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นการย่อส่วน (Simplification) ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ เป็นการแสดงให้เห็นแบบแผนที่เป็นรูปธรรมของทฤษฎี หรือเป็นการประพจน์ปฏิบัติในเชิงอุดมคติเพื่อให้คนอื่น ๆ สามารถเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน โดยอ้างอิงหรือดัดแปลงจากพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบสรุปว่า หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่ใช้หาคำตอบ การสร้างความคิดรวบยอดของความรู้ให้เป็นรูปธรรม ที่อาจแสดงในรูปของแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือแผนภาพ หรืออาจเรียกว่า โมเดล ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองหรือผู้อื่นสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนขึ้น ซึ่งอาจเป็นวิธีการย่อส่วนทฤษฎีหรือแนวความคิดในเรื่องที่ต้องการนำเสนอให้ง่ายต่อการเข้าใจ และเป็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อน

1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

วิสุทธิ์ วิจิตรพิชราภรณ์ (2547 : บทคัดย่อ) องค์ประกอบรูปแบบการจัดการศึกษาระบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ส่วน มีดังนี้ คือ ส่วนที่ 1 ความนำ

ประกอบด้วยแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบ และสาระสำคัญของการกระจายอำนาจ และส่วนที่ 3 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานและเงื่อนไขความสำเร็จ

ยุพิน ยืนยง (2553 : 249-250) สรุปรูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครู มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ 4) การประเมินผลการนิเทศ และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

อรอุมา รุ่งเรืองวนิชกุล (2556 : 191) สรุปรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ สมรรถนะครูนักวิจัย ด้วยการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) ลักษณะสำคัญของรูปแบบ 4) วัตถุประสงค์ 5) โครงสร้างเนื้อหา 6) กระบวนการจัดกิจกรรม 7) การประเมินผลและ 8) สภาพปัจจัยการบรรลุเป้าหมาย

ทิตนา แคมมณี (2557 : 221-222) นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ

1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐาน หรือเป็นหลักการของรูปแบบการสอนนั้น ๆ

2) มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ

3) มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบ ให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ

4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วิหาร พละพร (2558 : 142) สรุพอองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาของรูปแบบ 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) แนวทางหรือเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

สาวิตรี เถาว์โท (2558 : 216) สรุปรูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล

ศุภลักษณ์ รักภักดี (2558 : 782) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กลไกการดำเนินการของสถานศึกษา 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวการประเมินรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

นิติธาร ชูทรัพย์ (2559 : 147-152) สรุปรูปแบบการเรียนการสอน รายวิชา คอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสาน พบว่า มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อรูปแบบ 2) ที่มาและความสำคัญของรูปแบบ 3) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 4) หลักการ 5) วัตถุประสงค์ 6) เนื้อหา 7) กระบวนการเรียนการสอน และ 8) การวัดและประเมินผล

สิริรัชต์ แก้วงาม (2562 : 30) ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ไม่มีการ กำหนดว่าจะประกอบด้วย อะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการ กำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก สำหรับการสร้างรูปแบบการวิจัยในครั้งนี้มี 3 องค์ประกอบที่สอดคล้องกัน ได้แก่ 1) การพัฒนาการบริหารงานวิชาการ 2) การพัฒนาครูผู้สอน 3) ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

ธนา ชุศรีวรรณ (2562 : 535) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนา รูปแบบ การชี้แนะเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการชี้แนะ และ 4) ปัจจัยสนับสนุน

Brown and Moberg (1980: 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

Joyce B, and Weil M. and Showers B. (1992 : 4) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยแนวคิด ปรัชญา หลักการ ทฤษฎี ความเชื่อ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการสอน หรือเทคนิค การสอนต่าง ๆ การวัดและประเมินผล เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งแผน แต่ละรูปแบบจะให้แนวทางว่าครูจะต้องเตรียมการสอนอย่างไร ดำเนินการและประเมินผลอย่างไร จึงจะช่วยให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ จากแนวคิดนักวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเสนอตารางวิเคราะห์ความสอดคล้อง องค์ประกอบของรูปแบบนั้น

จากการศึกษาข้อมูลองค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนนำ 2) ส่วนเนื้อหา และ 3) ส่วนเงื่อนไขความสำเร็จ

1.3 การพัฒนารูปแบบ

คัมภีร์ สุดแท้ และคณะ (2553 : 93) ได้ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ โดยระยะที่ 2 เป็นขั้นตอนรูปแบบ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 78 คน และศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 โรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจัดทำคู่มือ การดำเนินการตามรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60 - 1.00 ระยะที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 1 แห่ง

วิภา ทองหง่า (2554 : 88) ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ แล้วนำมาสังเคราะห์ (Content Analysis) เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ไปสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Interview) กับผู้เชี่ยวชาญ 5 คน รวมทั้งข้อมูลจากการศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่นในกรุงเทพมหานคร 3 โรงเรียน และนำผลที่ได้ทั้งหมดมาสร้างเป็นแบบสอบถาม

2. นำตัวแปรจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นข้อคำถาม และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และเลือกข้อที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ขึ้นไป นำไปทดสอบและหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตรของครอนบาค (Cronbach) ได้เท่ากับ 0.952 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับโรงเรียนในกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 205 โรงเรียน (จากทั้งหมด 436 โรงเรียน) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อให้ได้องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการ จากนั้น จึงนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Path Analysis) เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

3. ยืนยันรูปแบบที่เหมาะสมและเพิ่มความน่าเชื่อถือของรูปแบบโดยวิธีการชาติพันธุ์ วรรณนา (Ethnographic Future Research) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ พร้อมข้อเสนอแนะ นำมาปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556 : 60-61) ได้สรุปขั้นตอนสำคัญในการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อค้นพบ จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน หรือปัญหาต่าง ๆ จากเอกสารผลการวิจัย ต่าง ๆ หรือการสังเกต การสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการสอน ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ เพื่อจะช่วยให้ผู้สอนสามารถเลือก รูปแบบการสอนไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสูงสุด

3. การกำหนดแนวทางในการนำรูปแบบการสอนไปใช้ ประกอบด้วย รายละเอียด เกี่ยวกับวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย ผู้สอนจะต้องเตรียมงาน หรือจัดสภาพการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้การใช้รูปแบบการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผลรูปแบบการสอน เป็นการทดสอบความมีประสิทธิภาพของ รูปแบบการสอนที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปจะใช้วิธีการ ดังนี้ 1) ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี โดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ และ 2) ประเมิน ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการ โดยการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ใน สถานการณ์จริง ในลักษณะของการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง

5. การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน มี 2 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนนำรูปแบบ การเรียนการสอนไปทดลองใช้โดยใช้ผลจากการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการ ปรับปรุง และ 2) ระยะหลังนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองใช้ โดยอาศัยข้อมูลจากการทดลอง ใช้เป็นตัวชี้้นำในการปรับปรุง และอาจมีการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองใช้ซ้ำจนกว่าจะ ได้ผลเป็นที่พอใจ

ทีศนา แคมมณี (2557 : 274) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบว่า กระบวนการ การเรียนการสอนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและได้รับการทดลองใช้ เพื่อพิสูจน์ทดสอบ ประสิทธิภาพแล้ว ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอนหรือเป็นแบบแผนของการจัดการเรียนการสอน ที่ผู้อื่นสามารถนำไปใช้แล้วเกิดผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้นได้ นับว่าเป็นการช่วยให้แนวทาง แก่ผู้ปฏิบัติไม่ต้องเสียเวลาลองผิดลองถูก หากได้รูปแบบที่ดีตรงกับวัตถุประสงค์ในการสอนของตน ก็ยังสามารถสอนตามแบบแผนและได้ผลตามที่ต้องการได้

วิโรจน์ ผลแย้ม และศักดา สถาพรวงษา (2557 : 177) กล่าวว่า รูปแบบการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ หลักการ วัตถุประสงค์ และบริบท ส่วนที่ 2 ระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม และวิธีการบริหาร วิธีการ

บริหารแบบมีส่วนร่วม 1) การกำหนดนโยบายและการวางแผน 2) การตัดสินใจ 3) การดำเนินการ 4) การติดตามและประเมินผล 5) ร่วมรับผิดชอบและรับประโยชน์ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 4 ข้อจำกัดในการนำรูปแบบไปใช้

สิริรัชต์ แก้วงาม (2562 : 30) ได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนบ้านคูฉี 2) สร้างรูปแบบที่สัมพันธ์กันจากกรอบแนวคิดพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลจากการใช้ รูปแบบ ซึ่งสร้างจากการสังเคราะห์แนวคิดการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียน และการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) การตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบที่สร้างนั้นซึ่งสรุปขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบได้ว่า เริ่มจากการตรวจสอบรูปแบบการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านคูฉี โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Applied Delphi Technique) ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยวิธีการ CVI (Content Validity Index) จากผู้เชี่ยวชาญ 4) ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบ จากผู้เชี่ยวชาญ โดยวิธีการสนทนากลุ่มได้

Eisner, E. (1976) อังโน ทิพย์วรรณ เตมียกุล (2552 : 21) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ความเห็นว่าการวิจัยทางการศึกษาบางเรื่องต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วนำมาสรุปผล จึงได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิได้เป็นการประเมินที่เน้นสัมฤทธิ์ผลของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบของการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบของการประเมินแบบสนองตอบ
2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขาวิชานั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้น ๆ จริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
3. เป็นรูปแบบที่ต้องใช้ตัวบุคคลคือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้ มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง
4. มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามกรอบต้องการอย่างแท้จริง

Keefe, W. J. (1994 : 124) ได้กล่าวถึงหลักการกว้าง ๆ เพื่อการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงธรรมดาทั่วไปนั้นก็ยังมีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์นั้นได้ด้วย
4. นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

Wiles, Jon and Joseph Bondi. (1997, as cited in Keeves, 1988) กล่าวว่า การพัฒนา รูปแบบนั้นอาจจะมีขั้นตอน ในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปจะมีขั้นตอนในการพัฒนา คือ 1) การสร้างรูปแบบ (Construct) 2) การหาความตรง (Validity) ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินงานอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น

Keeves, P. J. (1998 : 19) กล่าวว่า หลักการอย่างกว้างๆ เพื่อกำกับการพัฒนารูปแบบไว้ คือ

1. รูปแบบต้องเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กันและมีความเชื่อมโยงกัน
2. รูปแบบเป็นการทำนายผลที่จะเกิดขึ้น และสามารถตรวจสอบได้ โดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นข้อสนับสนุน
3. รูปแบบเป็นกลไกที่กล่าวด้วยเหตุและผลในการศึกษา รวมทั้งเป็นการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องที่ศึกษา
4. รูปแบบเป็นกระบวนการใหม่ในการสร้างแนวทางการคิดที่มีความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะที่ทำให้เกิดแนวคิดใหม่

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า การพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองขั้นตอนสำคัญ คือ การสร้างรูปแบบ และการหาคุณภาพของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินงาน อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น

1.4 การตรวจสอบรูปแบบ

วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2553 : 9) การพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมา ก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.1 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้ อาจดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.1.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

1.1.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จหรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.1.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

1.2 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัย บางเรื่อง นอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติม โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้ ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวัง หรือไม่การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบ

ผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

Eisner, E. (1976 : 192 - 193) กล่าวว่า การตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ 1) การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง เหตุผลระหว่างตัวแปร และ 2) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยสามารถประมาณค่าข้ามช่วงเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรได้ โดยผลการตรวจสอบจะนำไปสู่คำตอบ 2 ประเด็น คือ การสร้างรูปแบบและการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

จากการศึกษาข้อมูลการตรวจสอบรูปแบบ พบว่า เป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้สร้างรูปแบบหรือผู้ที่จะนำรูปแบบไปใช้เกิดความมั่นใจได้ว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความน่าเชื่อถือ สามารถทำนายผลและขยายผลของการทำนายได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ

2. การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการสอน เป็นกระบวนการปรับปรุงงานและกิจกรรมซึ่งดำเนินในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น

2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการสอน เป็นระบบงานที่มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือ แนะนำบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ การนิเทศการสอนเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายประเภท การนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและความสำคัญของการนิเทศการสอนไว้ดังนี้

อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552 : 2) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการแนะนำช่วยเหลือครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศนั้นอยู่บนหลักการของประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ การนิเทศการศึกษา จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น ในการปรับปรุงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จะสำเร็จได้ผลดีเพียงไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและความสามารถของศึกษานิเทศก์ผู้ทำงานร่วมกับครู ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่ศึกษานิเทศก์นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา โดยให้ครูมีโอกาสค้นคว้างาน ที่จะต้องทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความงอกงามขึ้น เมื่อได้เรียนรู้และมีความเจริญงอกงามแล้ว ย่อมจะได้รู้จักปรับปรุงงานด้านการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การนิเทศศึกษามีใช้นั้นการปรับปรุงตัวครู โดยเห็นว่า ครูยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ในการสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ผู้เรียน หากแต่ให้ความสำคัญไปถึงนโยบายการศึกษา จุดประสงค์ของการให้

การศึกษา การพิจารณา ความเหมาะสม ของหลักสูตรที่ใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนและวิธีสอนของครู สิ่งแวดล้อมของครูและผู้เรียนในขณะที่เรียน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ในส่วนตัวครูและผู้เรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อยู่ในขอบเขตการนิเทศการศึกษาทั้งสิ้น

นันทวดี พุ่มเกิด (2556 : 13) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อการแนะนำ ช่วยเหลือ ส่งเสริมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันส่งผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2556 :19) สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563. จาก <https://mystou.files.wordpress.com/2012/02/23503-8-t.pdf> กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นศาสตร์ทางการบริหารที่มีความสำคัญในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถ และมีเจตคติที่ดีต่อการ ปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 18) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการสอน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของครู เพื่อให้ครูสามารถ จัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีความประพฤติดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพของแต่ละบุคคล

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 9) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า การนิเทศ การศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร การศึกษานิเทศก์ ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพของครู อันเป็น เป้าหมายสูงสุดในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

ดารุณี บุตรพรม (2559 : 32) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการช่วยเหลือ ผู้รับการนิเทศด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

อนงค์ จันทร์หอม (2560 : 14) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการ ของผู้นิเทศที่ทำงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน ประกอบด้วยกิจกรรม การบริการและวิธีการต่าง ๆ ที่ มีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการเรียนการสอนและการทำงานของครูให้มี ประสิทธิภาพ และส่งผลดีต่อนักเรียนในด้านคุณภาพการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 1 (2561 : 5) กล่าวว่า การนิเทศการสอนเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่

หยุดนิ่ง ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อมุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ส่งผลต่อ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเน้นการให้บริการ การให้ความร่วมมือ และการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เน้นความร่วมมือกัน ความเป็นประชาธิปไตย ให้บริการช่วยเหลือ สนับสนุนมากกว่าการบังคับให้ปฏิบัติตาม

Spears, Harold. (1967 : 16) กล่าวว่า การนิเทศการสอน เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการปรับปรุง กระบวนการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ การสอนนี้เป็นกระบวนการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู

Good, Carter V. (1973 : 7) อธิบายว่า การนิเทศ คือ ความพยายามของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือ แนะนำครูผู้สอนให้ปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพครูให้รู้จักเลือกและใช้อุปกรณ์การสอน ปรับปรุงหลักสูตร เลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน พัฒนาวิธีสอนและรู้จักเลือก และพัฒนาวิธีประเมินผลการสอน

Goldhammer, Robert and others. (1980) อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 222) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นลักษณะงานที่มอบหมายให้ครูหรือผู้นิเทศที่จะกระตุ้นให้ครูหรือครูแนะแนวในสถานศึกษาได้มีการพัฒนาในการที่จะนำ 13 วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน มาใช้ โดยเน้นถึงทักษะในการติดต่อสื่อสาร ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาเป็นความพยายามที่จะช่วยเหลือ ครูในด้านการแก้ปัญหา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างครูและนักเรียน

Harris, Ben M. (1985 : 19) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ สิ่งที่บุคลากรในสถานศึกษา กระทำกับบุคคลและสิ่งของ เพื่อจุดมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลง การดำเนินงานของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามแนวทางที่จะส่งเสริมให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน

Sergiovanni, Thomas J. Robert J. and Starratte. (1988 : 8 -10) กล่าวว่า การนิเทศ การศึกษาในปัจจุบันจะเน้นกระบวนการนิเทศการสอนมากกว่าการเน้นบทบาทของการนิเทศ ซึ่งการนิเทศ ในสมัยก่อนมักถือว่าเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ หรือผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยตรง การมองการนิเทศการศึกษา ในลักษณะบทบาทของผู้ทำการนิเทศโดยตรง จึงมีขอบเขตจำกัด แต่ปัจจุบัน จะมองการนิเทศการศึกษาในลักษณะของกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่คาดหวัง ในลักษณะเช่นนี้ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำงานทุกคนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นิเทศและผู้รับ การนิเทศ การทำงานตามขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการทำงานอย่างมีระบบ ตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย ให้ความสำคัญแก่กระบวนการกลุ่ม และเน้นความมีมนุษยสัมพันธ์ ในกลุ่มของผู้ทำงานร่วมกัน

Glickman, Carl.D and Others. (1995) อ้างใน วารุณีย์ วงศ์สีชา (2557 : 11) กล่าวว่า การนิเทศเป็นแนว ความคิดกับการงาน และหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเกี่ยวกับหลักสูตร การคัดเลือกครูเข้าสอน การเลือกสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียม การสอน และการพัฒนาครู รวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน

Wiles, Jon and Joseph Bondi. (2004 : 14) ให้ความหมายของการนิเทศการสอน ว่าเป็นความร่วมมือ เป็นการปฏิสัมพันธ์มากกว่าการชี้ เป็นประชาธิปไตยมากกว่าเป็นเผด็จการ และเน้น ครูเป็นสำคัญมากกว่าผู้นิเทศเป็นสำคัญ

จากการศึกษาความหมายของการนิเทศการศึกษา สามารถสรุปความหมายของการนิเทศ การศึกษา ได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครู ครูกับบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ความช่วยเหลือครูหรือผู้สอน ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ในชั้นเรียนให้มีประสิทธิผล โดยผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศได้ร่วมคิดร่วมทำในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา เพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล อันจะส่งผลให้นักเรียนที่เป็นเป้าหมายของการเรียน การสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและของทาง โรงเรียนที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

2.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการสอน มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การปรับปรุง ส่งเสริม การเรียนการสอนให้ดีขึ้น โดยมุ่งช่วยชี้แนะให้ความรู้ บริการ หรือทำให้คนรู้ และปฏิบัติในการทำงาน การศึกษา อันเป็นการช่วยเหลือในการบริหารงาน โดยแบ่งเบาภาระของผู้บริหารลงไป ซึ่งผู้นิเทศอาจทำให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าให้ผู้บริหารทำงานตามลำพัง นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

รัชณี ลากรัตนทอง (2553 : 9) กล่าวว่า การนิเทศศึกษามุ่งที่จะพัฒนาครู เป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้ก็เพราะครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะฉะนั้น ความมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาก็คือ มุ่งที่จะช่วยเหลือแนะนำ ปรับปรุงและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนา คุณภาพในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ อันเป็นผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน

สุนันทา สบายวรรณ (2555 : 16) กล่าวว่า การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง ซึ่งจะ ส่งผลให้เกิดกับนักเรียน ได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ณัฐธัญญา กอวิจิตร (2557 : 16) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน เพื่อพัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการนิเทศ เพื่อพัฒนาครูให้มีภาวะ ผู้นำทางวิชาการ และนำความรู้ความสามารถมาพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

ส่งเสริมและประสานสัมพันธ์ในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้มีความมั่นใจและภูมิใจในการปฏิบัติงาน เพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพต่อไป

เกตุวดี ทักษิณาจารย์ (2559 : 17) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษานั้น จะต้องดำเนินการในลักษณะที่เป็นกระบวนการทำงานควบคู่สอดคล้องกับการบริหาร เพื่อปรับปรุงการสอนโดยตรง มีระเบียบแบบแผนและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย ต้องสร้างสรรค์และมุ่งให้เกิดการนิเทศตนเองได้ อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือคุณภาพของนักเรียน

อนงค์ จันทร์หอม (2560 : 22) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ การพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยผ่านกระบวนการนิเทศ

Adam, Harol P. nd Frank G. Dickey. (1953 : 11) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการนิเทศการสอนไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูรู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และจะหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างไร
3. เพื่อให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้
5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน และให้การสนับสนุนโรงเรียน
6. ช่วยให้ครูเข้าใจกับปัญหาและความต้องการศึกษา

Good, Carter V. (1973 : 8) ได้กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครูผู้สอน และได้ให้ความหมายจุดมุ่งหมายของการนิเทศ ไว้ว่า

1. เพื่อช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน
3. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และชื่นชมในผลงาน

4. เพื่อให้เกิดการประสานงาน และความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชนและสังคม

Beach, Don M., and Judy Reinhartz. (2000 : 4) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการ นิเทศ การศึกษาว่าเป็นการดำเนินเพื่อสนับสนุนส่งเสริมครูให้มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาและความงอก งาม ในวิชาชีพในระยะยาว ซึ่งจะส่งผลสูงสุดต่อคุณภาพการเรียนการสอน ความงอกงามและการ พัฒนา ขึ้นอยู่กับระบบที่มีพื้นฐานความไว้วางใจและการให้การสนับสนุนความพยายามของครูในการ พัฒนาประสิทธิภาพการสอนในชั้นเรียน

จากการศึกษาข้อมูลจุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการดำเนินการ ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในสถานศึกษา เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา เสนอแนะ แก่ผู้ร่วมงานเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริม สนับสนุน และให้ความร่วมมือ เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของการศึกษาที่ตั้งไว้

2.3 หลักการนิเทศการศึกษา

แนวคิดและหลักการของการนิเทศปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและแนวคิดใน การจัดการศึกษาเป็นระยะ ๆ ซึ่งในปี ค.ศ. 1965 Burton and Bruckner ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ หลักการของการนิเทศ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การนิเทศการสอนควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดหลัก ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการนิเทศควรยืนอยู่บนหลักการและหลักวิชาที่สามารถนำมาอ้างอิง สามารถอธิบายให้เหตุผลที่ชัดเจนได้ มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง และสามารถ แสดงให้เห็นพัฒนาการ ทั้งในด้านวิธีการและผลของการนิเทศได้

2. การนิเทศอาศัยหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้ มีระเบียบวิธี ขั้นตอนและกระบวนการนิเทศที่ชัดเจน คือ การกำหนดปัญหา การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การดำเนินงาน และการสรุปผล ดังนั้นการนิเทศทุกครั้งย่อมมีวงจรของกระบวนการที่ชัดเจนเชื่อถือได้

3. การนิเทศ เชื่อในแนวทางประชาธิปไตย คือ เคารพในเอกัตบุคคคล เชื่อว่าคนมี ความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความรู้ ความสนใจ ความสามารถและศักยภาพที่จะเรียนรู้ จึงควรยอมรับ ในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะการนิเทศจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการทำงาน โดยมี เป้าหมายร่วมกัน

4. การนิเทศต้องเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนา จึงจำเป็นต้องแสวงหา ความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล พัฒนาให้ดีขึ้น แล้วส่งเสริมให้มีการแสดงออก เพื่อพัฒนาบุคคล และงานที่ปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงขึ้น

โสภณ ทองจิตร (2553 : 16) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีการปฏิบัติงานเป็นระบบ มีขั้นตอนในการปฏิบัติที่ชัดเจน เน้นความเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อกัน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครู และพัฒนาการศึกษาให้เจริญงอกงามทุกด้าน อันส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 227) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาเป็นแนวปฏิบัติ ที่ผู้นิเทศต้องนำไปปฏิบัติขณะทำการนิเทศ การนิเทศภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะทางด้านวิชาการจะบรรลุผลตามความเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ดำเนินงานต้องยึดหลักในการดำเนินงาน หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้

การนิเทศควรมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นโครงการการนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือ ความเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงาน และใช้ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลให้ได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่ การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน โดยครูอาจารย์ ได้เรียนรู้ปัญหาของตนเองว่าเป็นอย่างไร จะหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานได้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์ มีวิธีการทำงานที่ดี และความสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพันและความมั่นคง ต่องานอาชีพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงาน การนิเทศ เป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีความรู้สีกภาคภูมิใจในอาชีพเป็นอาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้และความสามารถ และสามารถที่จะพัฒนาได้

การนิเทศภายในสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีหลักในการดำเนินงานประกอบ ด้วยหลักการ เหตุผล มีกฎเกณฑ์ ข้อเท็จจริงพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ และกำหนดแนวปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หลักการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหาร ปฏิบัติภารกิจ ได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ กัลยา เวียงนนท์ (2556 : 33) และ สุนันทา สบายวรรณ (2555 : 20) กล่าวว่า หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ มีดังนี้

1. ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศ โดยบุคลากรหลัก คือ ผู้บริหารต้องดำเนินการโดยการร่วมมือกับคณะครู
2. การนิเทศภายในสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของครู รวมทั้งสภาพปัญหาการเรียนการสอนที่ครูกำลังประสบ เพื่อช่วยเหลือครูให้ประสบความสำเร็จในการสอน เสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน แต่หลักการนิเทศก็มุ่งไปสู่การสร้างครูมืออาชีพ

เกตุวดี ทักษิณาจารย์ (2559 : 20) กล่าวว่า การนิเทศการสอนจำเป็นต้องยึดหลักการ เป็นแนวปฏิบัติตรงตามความจริง ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ มีระบบที่ดีในการส่งเสริมหรือสนับสนุน ช่วยเหลือครู ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความร่วมมือ สร้างสรรค์แบบประชาธิปไตย โดยมุ่งส่งเสริมให้ ครูปรับปรุงกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ลำปาง เขต 1 (2561) สรุปจุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอนในคู่มือนิเทศ คือ การ พัฒนาคน พัฒนาคู่มือให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูที่ส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาคุณภาพของ นักเรียน โดยอาศัยการนิเทศ ช่วยเหลือ แนะนำ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร

Franseth,J.(1961 : 23-28) ได้เสนอถึงหลักการนิเทศการศึกษาที่มีคุณภาพไว้ ดังนี้

1. ต้องให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ไขปัญหาย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดหมาย ที่แน่นอน ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาทกลงร่วมกันโดยคณะครูและผู้บริหารที่นิเทศ
2. ต้องทำให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ผู้ทำการนิเทศช่วยเหลือใน เรื่องใดจึงจะเป็น ที่ต้องการ
3. ต้องสร้างบรรยากาศที่ดีเป็นกันเองและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยเหลือ ครู และต้องทำให้เขาพบวิธีที่ดีกว่า
4. ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษา ปัญหาตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

Sergiovanni, Thomas J. Robert J. and Starratte. (1988 : 29-30) ได้ให้หลักการ นิเทศ การศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องคำนึงถึงการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือเป็นการ คิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นการเสริมสร้างสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลภายใน สถานศึกษา
3. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นปรัชญาวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย
4. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นวิชาชีพ

หลักการนิเทศการศึกษาที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การนิเทศ การศึกษามีหลักการมุ่งมั่นสร้างสรรค์ ทำให้ผู้รับการนิเทศสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งครู นักเรียน และ โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้น การนิเทศจะเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นในการ จัดการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547 : 56-65) กล่าวถึง หลักการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า

1. การนิเทศการศึกษาต้องสัมพันธ์กับการบริหาร เป็นงานที่อยู่ได้ขอบข่ายของการบริหาร
2. การนิเทศการศึกษา ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา และให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน
3. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นวิทยาศาสตร์ เน้นการทดลอง การสังเกต การวินิจฉัย และความเชื่อถือได้ ควรใช้การค้นพบทางวิจัย ข้อทดสอบมาตรฐานและการวิเคราะห์สถิติ
4. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นประชาธิปไตย เน้นเรื่องความร่วมมือ ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะทำประโยชน์ให้ได้สิทธิในการร่วมมือ ในการเลือกอุปกรณ์และวิธีสอนเป็นสิทธิของทุกคน
5. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นการสร้างสรรค์ ควรส่งเสริมให้ทุกคนแสดงออกได้อย่างเสรี โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปรายเพื่อแก้ไขปัญหา
6. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิชาชีพ คือ เป็นบริการอย่างหนึ่ง ก็เหมือนกับวิชาอื่น ๆ ซึ่งจะต้องประเมินตนเองอยู่เสมอในด้านเป้าหมายและจุดมุ่งหมาย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 21-24) ได้ให้หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงาม
 - 1.1 การจัดให้มีการฝึกอบรมด้านการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลัก วิธีการสอนต่าง ๆ
 - 1.2 ช่วยพัฒนาความรู้ทางวิชาการเฉพาะ ใช้เทคนิควิธีการสอนอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ
 - 1.3 พัฒนาให้มีความเชื่อมั่นในการสอน และมีประสบการณ์ในการใช้สื่อการสอน
 - 1.4 พัฒนาทัศนคติและอุดมการณ์ในการทำงาน ให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
 - 1.5 พัฒนาประมวลรายวิชา โครงการและกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน
 - 1.6 ร่วมมือจัดทำสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จำเป็น และหารายได้ในสถานศึกษา และท้องถิ่น
 - 1.7 ช่วยพัฒนาประสบการณ์การประเมินผล เทคนิคการใช้และเตรียมเครื่องมือประเมินผล
 - 1.8 ช่วยวางแผนและพัฒนาผู้เรียนที่มีปัญหาการเรียนและปัญหาอื่น

2. การนิเทศมีความเป็นประชาธิปไตย

- 2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำของการศึกษามากกว่าที่จะเป็นโดยตำแหน่ง
- 2.2 ต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ครูมีอิสระ ใช้ความสามารถของตนเองพัฒนา การเรียนการสอนของนักเรียนให้ดีขึ้น
- 2.3 เปิดโอกาสให้ครูมีความคล่องตัวในการดำเนินงานต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนการทำงาน
- 2.4 การใช้อำนาจหน้าที่ ควรเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มและหมู่คณะ
- 2.5 ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2.6 อำนาจยอมเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีประชาธิปไตย ทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงความสามารถและความเป็นผู้นำ
- 2.7 ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ ครูจะต้องร่วมมือกัน เพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน

3. การนิเทศเป็นกระบวนการสร้างสรรค์

- 3.1 ผู้นิเทศและครูร่วมกันสร้างบรรยากาศในการนิเทศด้วยการประชุมปรึกษาร่วมกัน
 - 3.2 ผู้นิเทศให้อิสระแก่ครูได้มีความคิดสร้างสรรค์ตามความสามารถของแต่ละคน
- ## 4. การนิเทศยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 4.1 ให้การยอมรับนับถือบุคคลอื่นเป็นพื้นฐานในการสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 4.2 ให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ
 - 4.3 สร้างความเชื่อถือและศรัทธาให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือ เพื่อสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น ๆ

5. การนิเทศเพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ

- 5.1 ขวัญและกำลังใจครูดีย่อมส่งผลให้การทำงานดีตามไปด้วย
- 5.2 ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนขึ้นอยู่กับขวัญของครูที่ให้กำลังใจแก่ผู้เรียน
- 5.3 ครูเองก็ต้องการขวัญและกำลังใจ
- 5.4 การดำเนินงานควรเป็นไปด้วยความสมัครใจ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล

6. การนิเทศเกี่ยวข้องข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน

- 6.1 งานนิเทศเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 6.2 งานนิเทศเป็นการปรับปรุงการสอนของครูและบุคลากรในสถานศึกษา
- 6.3 งานนิเทศเป็นการพัฒนาหลักสูตร
- 6.4 การประเมินผลการสอนมีความจำเป็นในการปรับปรุงการเรียนการสอน

7. การนิเทศเป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างงานนิเทศกับงานอื่น ๆ

7.1 การให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างงานนิเทศกับอื่น ๆ

7.2 การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานอื่น ๆ

วิชชุดา เขียวชะอุ่ม (2561 : 18) กล่าวว่า หลักการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบแบบต่อเนื่อง มีขั้นตอนที่ชัดเจน ตรงกับความต้องการของครู เพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสร้างบรรยากาศอย่างเป็นกันเองตามหลักประชาธิปไตย สร้างสรรค์ ยืดหยุ่น เชื่อในความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคล

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า หลักการของการนิเทศการสอนจะเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับ ผู้นิเทศการสอน เพื่อดำเนินการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องที่เป็นกระบวนการในการทำงานควบคุมและสอดคล้องกับการบริหาร เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีระเบียบแบบแผน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ที่เกิดจากความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง และบรรยากาศของการนิเทศควรเป็นแบบประชาธิปไตย และเต็มไปด้วย ประสิทธิภาพ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ ผู้ปฏิบัติงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุด คือ คุณภาพของนักเรียน

2.4 ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

ในปัจจุบันการนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการสอนมีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนมาก เนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้ 1) การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นที่ผู้นิเทศจะต้องพูดถ่ายทอดทำความเข้าใจ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน 2) มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานในสถานการณจริง 3) มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน 4) มีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ 5) มีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย การนิเทศการสอนสามารถให้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ สามารถรวมพลังของทุกคนที่ร่วมอยู่ในกระบวนการทางการศึกษาด้วย (ณัฐธัญญา กอวิจิตร 2557 : 13) สอดคล้องกับ คำกล่าวของนักวิชาการศึกษา ดังนี้

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547 : 23) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การนิเทศศึกษามีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ การศึกษา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล การนิเทศศึกษาเป็นการให้บริการกับครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน และการศึกษาได้ขยายตัวอย่างมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยความช่วยเหลือกันมากขึ้น

2. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนแล้วอย่างดี แต่ครูจะต้องปรับปรุงการฝึกฝนอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณจริง

3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน เนื่องจากครูต้องปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ กัน และต้องเผชิญกับภาระที่ค่อนข้างหนัก ครูจึงไม่สามารถสละเวลาได้เพียงพอต่อการเตรียมการสอน การนิเทศการศึกษาจึงสามารถลดภาระของครูได้

4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ดังนั้นการนิเทศการศึกษาสามารถให้บริการได้

5. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย การนิเทศการศึกษาสามารถใช้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังสามารถรวมพลังของทุกคน ที่อยู่ในกระบวนการทางการศึกษาด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 224) กล่าวถึง ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนจนระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา เช่น หลักสูตรการจัดและดำเนินการสอน ผู้บริหาร ครูและอาจารย์ในสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่ สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูอาจารย์ในด้านวิชาการ และช่วยให้งานวิชาการก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็คือการนิเทศการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านงานนิเทศภายในสถานศึกษา จึงต้องสนับสนุนปัจจัยในการปฏิบัติงานนิเทศอย่างมาก เพื่อให้งานวิชาการภายในสถานศึกษาได้ผลนั้น คือ ต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งจะสามารถพัฒนางานด้านวิชาการของสถานศึกษาให้บรรลุผลได้

อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552 : 2) กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้อีกเกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการโดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

4. การศึกษาของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

5. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน

6. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุง ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณืจริง

7. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม

8. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

สน สุวรรณ (2556 : 1) กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาให้ครูสามารถพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองได้ เมื่อผู้บริหาร สถานศึกษาได้รู้ปัญหาแท้จริงของโรงเรียน

ณัฐธินิชา กอวิจิตร (2557 : 15) กล่าวว่า การนิเทศการสอนมีความสำคัญและจำเป็นในด้านการให้บริการแก่ครู และเป็นการช่วยเหลือครูให้เป็นคนทันสมัยอยู่เสมอ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม อีกทั้งฝึกฝนตัวครูให้ทำงานทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตยในสถานการณืจริง ด้วยความเจริญงอกงาม แก้ไขปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ได้ อีกทั้งการนิเทศการสอนยังเป็นการช่วยให้ การศึกษาของประเทศเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และตอบสนองความต้องการทางการนิเทศ ได้อย่างทั่วถึง

จากการศึกษาข้อมูลความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการแก้ปัญหา การพัฒนาครูและบุคลากร จึงควรจะต้องจัดดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้ครูก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นการกระตุ้นแนวความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครู พัฒนาการจัดกิจกรรมการสอนให้มีคุณภาพ ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูได้มุ่งมั่นในการตั้งใจทำงาน เพื่อให้ทันนักเรียนมีคุณภาพยิ่งขึ้น และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ และพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ

2.5 กระบวนการนิเทศการศึกษา

นักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 41-43) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ 6 ชั้น ดังนี้

1. การประเมินสภาพการทำงาน เป็นการศึกษาถึงสภาพต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีขั้นตอนย่อย ดังนี้

- 1.1 การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจะศึกษาถึงธรรมชาติและความสัมพันธ์ของเรื่องต่าง ๆ
- 1.2 การสังเกต เป็นการมองสิ่งรอบตัวด้วยความละเอียดถี่ถ้วน
- 1.3 การทบทวน เป็นการตรวจสอบสิ่งรอบตัวอย่างตั้งใจ
- 1.4 การวัดพฤติกรรมการทำงาน
- 1.5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงาน

2. การจัดลำดับความสำคัญของงาน เป็นกระบวนการกำหนดความสำคัญของงานตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมตามลำดับความสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยงานต่อไปนี้

- 2.1 การกำหนดเป้าหมาย
- 2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ
- 2.3 การกำหนดทางเลือก
- 2.4 การจัดลำดับความสำคัญของงาน

3. การออกแบบวิธีการทำงาน เป็นกระบวนการวางแผนหรือกำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยประกอบด้วยงานต่อไปนี้

- 3.1 การจัดสายงาน เป็นการจัดส่วนประกอบต่าง ๆ ของงานให้สัมพันธ์กัน
- 3.2 การหาวิธีการ นำเอาทฤษฎีหรือหลักการไปสู่การปฏิบัติ
- 3.3 การเตรียมการต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะทำงาน
- 3.4 การจัดระบบการทำงาน
- 3.5 การกำหนดแผนในการทำงาน

4. การจัดสรรทรัพยากร เป็นกระบวนการกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ ทำงาน ซึ่งประกอบด้วย

- 4.1 การกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ
- 4.2 การจัดสรรทรัพยากรไปให้หน่วยงานต่าง ๆ
- 4.3 การกำหนดทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องใช้สำหรับความมุ่งหมายเฉพาะอย่าง
- 4.4 การมอบหมายบุคลากรให้ทำงานในแต่ละโครงการหรือแต่ละเป้าหมาย

5. การประสานงาน เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงาน เวลา วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกทุก ๆ อย่าง เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงบรรลุผล ซึ่งประกอบด้วย

- 5.1 การประสานการปฏิบัติงานในฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินการไปด้วยความราบรื่น
- 5.2 การสร้างความกลมกลืนและความพร้อมเพรียงกัน
- 5.3 การปรับการทำงานในส่วนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด
- 5.4 การกำหนดเวลาในการทำงานในแต่ละช่วง
- 5.5 การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น

6. การอำนวยการ เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสภาพที่เหมาะสมที่จะสามารถบรรลุผลแห่งการเปลี่ยนแปลงให้มากที่สุด ได้แก่งานต่อไปนี้

- 6.1 การแต่งตั้งบุคลากร
- 6.2 การกำหนดแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการทำงาน
- 6.3 การกำหนดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเวลา ปริมาณ หรืออัตราเร่งในการทำงาน
- 6.4 การแนะนำการปฏิบัติงาน

กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล (2556 : 8) ให้ความสำคัญ ในกระบวนการนิเทศไว้ว่า กระบวนการนิเทศมีความเชื่อมโยงและเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องพันกันกับกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งการดำเนินการในการนิเทศให้ได้รับความสำเร็จ สิ่งสำคัญในการจัด การนิเทศการศึกษาก็คือ จะดำเนินการอย่างไรจึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ขั้นตอนในการปฏิบัติงานทางการนิเทศการศึกษา เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “กระบวนการนิเทศ” เนื่องจากกระบวนการ เป็นเทคนิควิธีในการทำงาน มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาหรือศึกษาหาความจำเป็นของการนิเทศ
2. วางแผนการนิเทศ
3. เตรียมการนิเทศ
4. ปฏิบัติการนิเทศ
5. ประเมินผลและปรับปรุงการนิเทศ
6. รายงานผลการนิเทศ

อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2562 : 3) สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563 จาก <https://panchalee.wordpress.com> กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาว่า เป็นการทำงานอย่างมีแบบแผน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์งานการเรียนการสอนของครู เพื่อจะได้ทราบปัญหา ระบุปัญหาที่จะต้องรีบแก้ไขปรับปรุงก่อนหลัง แล้วจึงวางแผนที่จะดำเนินการ โดยหาทางเลือกที่จะแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ต่อจากนั้นก็ดำเนินการ

ตามแนวขั้นตอนตามลำดับ จนถึงขั้นการประเมินผลการปฏิบัติงาน แล้วจึงนำผลการปฏิบัติไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

Harris, Ben M. (1985) ได้กำหนดขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) ได้แก่ การคิด การตั้งวัตถุประสงค์ การคาดการณ์ล่วงหน้า การกำหนดตารางงาน การค้นหาวิธีปฏิบัติงาน และการวางโปรแกรมงาน
2. ขั้นการจัดโครงการ (Organizing) ได้แก่ การตั้งเกณฑ์มาตรฐาน การรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งคนและวัสดุอุปกรณ์ ความสัมพันธ์แต่ละขั้น การมอบหมายงาน การประสานงาน การกระจายอำนาจตามหน้าที่ โครงสร้างขององค์กร และการพัฒนานโยบาย
3. ขั้นการนำเข้าสู่การปฏิบัติ (Leading) ได้แก่ การตัดสินใจ การเลือกสรรบุคคล การเร้าใจให้มีกำลังใจคิดริเริ่มอะไรใหม่ ๆ การสาธิต การจูงใจและให้คำแนะนำ การสื่อสาร การกระตุ้นส่งเสริมกำลังใจ การแนะนำนวัตกรรมใหม่ ๆ และให้ความสะดวกในการทำงาน
4. ขั้นการควบคุม (Controlling) ได้แก่ การสั่งการ การให้รางวัล การลงโทษ การให้โอกาส การตำหนิ การไล่ออก และการบังคับให้กระทำตาม
5. ขั้นประเมินผล (Appraising) ได้แก่ การตัดสินใจการปฏิบัติงาน การวิจัย และการวัดผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมที่สำคัญ คือ พิจารณาผลงานในเชิงปฏิบัติว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด และวัดผลด้วยการประเมินอย่างมีแบบแผน มีความเที่ยงตรง ทั้งนี้ ควรจะมีการวิจัยด้วย

จากการศึกษาข้อมูลกระบวนการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นการทำงานอย่างมีระบบ แบบแผน และต่อเนื่องเป็นขั้นตอน การเรียนรู้ซึ่งกันและกันของบุคลากร การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์งาน การจัดระเบียบงาน การวางแผนการทำงาน การกำหนดทรัพยากร การประสานงาน การอำนวยความสะดวก การกระตุ้นและให้กำลังใจในการทำงาน การประเมินผล เน้นหลักการพัฒนาทั้งระบบ และดำเนินการแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. การนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ แต่การนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาจากผู้นิเทศภายนอกนั้น มีปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ผู้นิเทศจากภายนอกไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เช่น ผู้นิเทศจากภายนอกมีจำนวนจำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนโรงเรียนและครูในโรงเรียน ปัจจัยสนับสนุนและงบประมาณในการไปนิเทศของผู้นิเทศมีจำนวนจำกัด ประกอบกับปัจจุบัน โรงเรียนโดยทั่วไปมีบุคลากรครูที่มีความรู้ คุณวุฒิ และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีอยู่พอสมควร รวมทั้งบุคลากรครูในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเป็นอย่างดีและตรงกับสภาพความเป็นจริง สามารถให้ความช่วยเหลือกันเอง

ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ภายใต้เงื่อนไขของความตั้งใจจริงในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพสูงสุดตามที่ต้องการ ด้วยความสมัครสมานสามัคคี และร่วมมือร่วมใจกันของบุคลากรภายในโรงเรียน

3.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ไว้หลายความหมาย ซึ่งแตกต่างกันบ้าง เหมือนหรือคล้ายคลึงกันบ้าง ดังนี้

สุกรรณ ทองแบบ (2556 : 20) ให้ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่าเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูในสถานศึกษา เพื่อการส่งเสริมสนับสนุนครูในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยและศักยภาพ

ทัตติมา พงษ์พรหม (2558) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารร่วมมือกับครูผู้สอน ในการพัฒนาการเรียนการสอน ผ่านการชี้แนะ แนะนำ ส่งเสริมให้การช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโรงเรียน

เมธินี สระไร (2560 : 23) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้รับการนิเทศ และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกัน ร่วมแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้มีการพัฒนาเจตคติ และคุณภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน อันจะส่งผลถึงคุณภาพของงาน ขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพของผู้เรียน

จากการศึกษาข้อมูลความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน สรุปว่า เป็นกระบวนการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาเพื่อการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษา เสนอแนะแก่ผู้ร่วมงาน เกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมสนับสนุน และให้ความร่วมมือเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้

3.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

นักวิชาการได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

จิตติมา วรณศรี (2557 : 107) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้คำแนะนำในการจัดการเรียนรู้ของครู
2. เพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผล

3. เพื่อส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้ คิดค้น และพัฒนานวัตกรรม วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน

4. เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น

5. เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนในชั้นเรียน

6. เพื่อติดตามดูแลการจัดการเรียนรู้ และการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด

7. เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

8. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และส่งเสริมการคิดค้นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

9. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าและการพัฒนาวิชาชีพของครู

10. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้บรรลุเป้าหมาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 (2563 : 3) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป

1.1 เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติกรนิเทศภายในโรงเรียนได้

1.2 เพื่อพัฒนาความสามารถของครู

1.3 เพื่อช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องมือ สื่อการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยเหลือ และปรับปรุงวิธีจัดการ

1.4 เพื่อให้ครูเกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ

2. จุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาพฤติกรรมการทำงานในเรื่องต่อไปนี้

2.1 เพื่อให้สถานศึกษา มีแผนการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2 เพื่อเน้นให้มีการวิเคราะห์ ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และในกลุ่มสาระ การเรียนรู้ที่ได้รับมอบหมาย

2.3 เพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญการบูรณาการ เน้นทักษะกระบวนการคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก(Active Learning) ฯลฯ

2.4 เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการ วิธีจัดการเรียนรู้ของครู

2.5 เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

2.6 เพื่อพัฒนาการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (2563 : 17) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน ไว้ว่า

1. เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร และเป็นไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคมทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน

4. เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้พัฒนา เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ตลอดจนความต้องการในวิชาชีพ

5. เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ ชื่นชมในผลงาน

6. เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และชุมชน

Mark, James R., Emery Stoops, and Joyce King Stoops. (1973 : 120) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมาย ของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้คณะครูมองเห็นเป้าหมายของการศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้น และผู้ที่ทำงาน เกี่ยวกับการนิเทศในระดับการศึกษาแต่ละคน เห็นบทบาทของผู้นิเทศ จะทำให้งานเกิดผลสำเร็จ

2. ช่วยเหลือครูให้มองเห็นถึงปัญหาและความต้องการของผู้เรียนได้ชัดเจนมากขึ้น

3. ใช้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในการส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงโรงเรียนและ กิจกรรมต่าง ๆ ของภาวะผู้นำดังกล่าว ทำให้เกิดความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างราบรื่น กระตุ้นให้เกิด การทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4. สร้างขวัญกำลังใจของกลุ่ม และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครู ให้มีผลต่อ การทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

5. กำหนดงานให้ครูแต่ละคนอย่างเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมายนั้น สนับสนุนให้ครูได้พัฒนาความสามารถของตน

6. ช่วยครูในการพัฒนาความสามารถในการสอนให้สูงขึ้น

7. ช่วยครูใหม่ให้เข้ากับระบบโรงเรียนได้

8. ประเมินผลการทำงานของครู โดยดูความเจริญงอกงามของนักเรียนกับโรงเรียน

Good, Carter V. (1973 : 21) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ภายในสถานศึกษาไว้ว่า เพื่อช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิด ความเจริญงอกงาม ในวิชาชีพ และการพัฒนาตนเองทั้งในด้านการปรับปรุงวัสดุประสงค์การสอน สื่อ นวัตกรรมและ เทคนิควิธีสอน และการประเมินผลการเรียน สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศ

ภายในโรงเรียน เป็นการพัฒนา บุคลากรในสถานศึกษา พัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในงาน พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ช่วยประสานงานและความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดี ระหว่างงานทุกงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจแก่บุคลากร เพื่อการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณภาพตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

จากการศึกษาความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน สร้างขวัญและกำลังใจ การปฏิบัติงานให้แก่ครูในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ตลอดจนการช่วยในการประชาสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

3.3 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

ความจำเป็นในการนิเทศภายในสถานศึกษา มีผู้ให้ความเห็นไว้ ดังนี้

วารุณีย์ วงศ์สีชา (2557 : 18) ให้ความเห็นไว้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการสนับสนุนการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาให้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพของการจัดการศึกษา จะประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา เพราะเหตุผลและความจำเป็นในการนิเทศภายในสถานศึกษา มีปัญหาหลัก 2 ประเด็น คือ การนิเทศไม่ทั่วถึง เนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศก์มีจำกัด และการนิเทศไม่มีคุณภาพ เพราะเมื่อขยายโรงเรียนเพิ่ม ครูเพิ่ม การนิเทศภายนอกมีไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา

เมธินี สะไร (2560 : 26) กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า สถานศึกษามีความจำเป็นในการนิเทศภายใน เนื่องจากการขยายตัวของสถานศึกษา ทำให้ศึกษานิเทศก์มีไม่เพียงพอ การเปลี่ยนแปลงในทุกด้านของยุคปัจจุบัน การพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัย ผู้มีความรู้ความชำนาญ เพื่อให้เกิดมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน การประสานงานและการประชาสัมพันธ์ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของบุคลากรภายในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 (2563 : 6) กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็น คือ

1. เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน
2. ปริมาณศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอกับความต้องการของครูและสถานศึกษา
3. บุคลากรภายในสถานศึกษา มีความรู้ความสามารถ มีความคุ้นเคย และใกล้ชิด

ปัญหามากที่สุด

4. บรรยากาศในการนิเทศมีความเป็นกันเอง และสามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างต่อเนื่องมีองค์ประกอบของการนิเทศภายในโรงเรียน

จากการศึกษาข้อมูลความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า การนิเทศภายใน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ ของการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ปริมาณศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอกับความต้องการ ของครูและสถานศึกษา บุคลากรภายในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ มีความคุ้นเคยและใกล้ชิด ปัญหามากที่สุด และบรรยากาศในการการนิเทศมีความเป็นกันเอง สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

3.4 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

นักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

สุนันทา สบายวรรณ (2555 : 20) กล่าวว่า หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ มีดังนี้

1. ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศ โดยบุคลากรหลัก คือ ผู้บริหาร ต้องดำเนินการโดยการร่วมมือกับคณะครู
2. การนิเทศภายในสถานศึกษา ต้องสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของครู รวมทั้งสภาพปัญหาการเรียนการสอนที่ครูกำลังประสบ เพื่อช่วยเหลือครูให้ประสบความสำเร็จในการสอน เสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน แต่หลักการนิเทศก็มุ่งไปสู่การสร้างครูมืออาชีพ

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล (2556 : 1) ได้ให้หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า ผู้ นิเทศ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการนิเทศอย่างถูกต้องตรงประเด็น มีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน ในกระบวนการนิเทศ กระบวนการนิเทศที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากความร่วมมือของคณะครูทุกคนที่ปฏิบัติ หน้าที่ อยู่ในโรงเรียน และการนิเทศต้องเป็นไป เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครู และการนิเทศ การศึกษาควรมีการบริหารเป็นกระบวนการเชิงระบบ มีการวางแผนการดำเนินงาน มี ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ถือหลักการมีส่วนร่วม ในการทำงานมีความเป็นประชาธิปไตย มีการ ดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จากการเรียนการสอนสามารถสร้าง สภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความผูกพันและความมั่นคง ต่องานอาชีพ รวมทั้งพัฒนา และส่งเสริม วิชาชีพครูให้มีความรู้สึภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเองพร้อมที่จะรับการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง

วัชรรา เล่าเรียนดี (2556 : 111) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการนิเทศภายใน โรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การให้ความร่วมมือร่วมใจ (Collaboration)
2. การสร้างความผูกพันต่อภาระหน้าที่ (Commitment) ด้วยความเต็มใจของ บุคลากรในโรงเรียนและครู
3. การประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Interpersonal Relation)

4. การประสานกันทุกฝ่าย (Cooperation)
5. เป็นประชาธิปไตย (Democracy)
6. การยึดหลักความแตกต่างของมนุษย์ และพัฒนาการของมนุษย์แต่ละวัย (Individual Differences and Human Development)
7. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Common Goals) คือ คุณภาพการศึกษาของผู้เรียน (Student Quality)

กัลยา เวียงนนท์ (2556 : 27) กล่าวถึงหลักการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศภายในจะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีหลักในการดำเนินงาน ประกอบด้วยหลักการ เหตุผล มีกฎเกณฑ์ ข้อเท็จจริงพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ และกำหนดแนวปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หลักการดังกล่าว จะช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติภารกิจได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ

Franseth, J.(1961 : 23-28) ได้เสนอถึงหลักการนิเทศการศึกษาที่มีคุณภาพไว้ ดังนี้

1. ต้องให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ไขปัญหาย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดหมายที่แน่นอน ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาตกลงร่วมกัน โดยคณะครูและผู้ที่ทำหน้าที่นี้เทศ
2. ต้องทำให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่า จะให้ผู้ทำการนิเทศช่วยเหลือในเรื่องใด จึงจะเป็นที่ต้องการ
3. ต้องสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นกันเอง และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยเหลือครู และต้องทำให้เขาพบวิธีที่ดีกว่า
4. ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาย และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหา ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

Sergiovanni and Starratt (1988 : 29-30) ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา ต้องคำนึงถึงการปรับปรุงการเรียนการสอน และการดำเนินการ โดยทั่วไป รวมทั้งจัดให้มีความพร้อมทางวัตถุต่าง ๆ
2. การนิเทศการศึกษา และการบริหารการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
3. การนิเทศการศึกษาที่ดี ต้องอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาวิทยาศาสตร์ และความ เป็นประชาธิปไตย
4. การนิเทศการศึกษาที่ดี เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้อาจใช้วิธีการศึกษา ปรับปรุง และประเมินผลการผลิต
5. การนิเทศการศึกษาที่ดี ควรเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. การนิเทศการศึกษาที่ดี ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการประสาน ความร่วมมือ และจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
7. การนิเทศการศึกษาที่ดี ต้องเป็นวิชาชีพ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นหลักการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วิธีการดำเนินการนิเทศภายในที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ เป็นระบบไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง มีหลักการมีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา เป็นการดำเนินการ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตรงกับความต้องการของครู เพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสร้างบรรยากาศอย่างเป็นกันเอง ตามหลักประชาธิปไตย สร้างสรรค์ ยืดหยุ่น และเชื่อในความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคล และมีคุณภาพ เพื่อเป็นการพัฒนา และส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศ ได้มีการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนต่อผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศจะเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นในการจัดการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต

3.5 ขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียน

นักวิชาการได้กล่าวถึงขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 17) ได้กำหนดขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผน ดำเนินการ วางแผนการสร้าง เครื่องมือและพัฒนาวีธีการ ติดตามและประเมินผล

สังต์ อุทรานันท์ (2530 : 84 – 85) กล่าวถึง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้อยู่ ประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning-P) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ จะทำการประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศ ที่จัดขึ้น

2. การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing-I) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการ ว่าต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรให้ ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นตอนนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และมี ความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังเป็นไปไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทบทวนให้ความรู้ใน การปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

3. การปฏิบัติการณ์นิเทศ (Doing-D) ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน 3 ลักษณะ คือ การปฏิบัติงานของผู้รับ การนิเทศ (ครู) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ) การปฏิบัติงาน ของผู้สนับสนุนการนิเทศ (ผู้บริหาร)

4. การสร้างเสริมขวัญกำลังใจ (Reinforcing-R) เป็นขั้นตอนของการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการ นิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขั้นนี้อาจ ดำเนินไปพร้อม กับผู้รับการนิเทศที่กำลัง ปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นแล้วก็ได้

5. การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา แล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศ หากพบว่า มีปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้ การดำเนินงานไม่ได้ผล จะต้องมีการปรับปรุง แก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไข อาจทำได้โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่ ปฏิบัติใหม่อีกครั้ง ในกรณีที่ผลงาน ยังไม่ถึงขั้นน่าพอใจหรือได้ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดไปแล้ว ยังไม่ถึง เกณฑ์ที่ต้องการ สมควรที่จะต้องวางแผนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดที่ควรพัฒนา หลังใช้วัฏกรรมด้านการ เรียนรู้เข้ามานิเทศ

สดใส ศรีสวัสดิ์ (2546 : 7) กล่าวถึง ขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. เน้นทางด้านวิธีการนิเทศ โดยแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ

1.1 การนิเทศทางตรง คือ ผู้นิเทศทำการนิเทศต่อครูหรือผู้รับการนิเทศ โดยตรงไม่ต้องผ่านสื่อชนิดอื่น เช่น การปรึกษาหารือ การสังเกตการสอน การประชุม เป็นต้น

1.2 การนิเทศทางอ้อม คือ การนิเทศโดยใช้สื่อเป็นตัวกลางในการนิเทศ เช่น นิเทศทางวิทยุ สถานีโทรทัศน์ หรือส่งเอกสารให้ศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

2. เน้นทางด้านผู้รับการนิเทศ เมื่อพิจารณาทางด้านผู้รับการนิเทศ สามารถแบ่งรูปแบบการนิเทศภายในออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การนิเทศเป็นรายบุคคล หมายถึง การได้รับการนิเทศครั้งละคน เพื่อแนะนำช่วยเหลือโดยตรงต่อผู้รับการนิเทศ เช่น ให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งงานให้ทำ และมอบหมายงานให้ ค้นคว้า เป็นต้น

2.2 การนิเทศเป็นกลุ่ม หมายถึง การให้การนิเทศครั้งละหลาย ๆ คน เช่น สันทนาวิชาการ ประชุมปฏิบัติการ ค้นคว้าวิจัย การสร้างสื่อ การอบรมสัมมนา เป็นต้น การจัดการ นิเทศภายในโรงเรียน เป็นภาระสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามขนาด และสภาพของสถานศึกษาประถมศึกษาโดยทั่วไปแล้วผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดให้มีการนิเทศภายใน โดยกำหนดตัวผู้รับผิดชอบการนิเทศได้ 3 รูปแบบ คือ

2.2.1 การนิเทศโดยผู้บริหารเองซึ่งเหมาะสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กที่มี ครูไม่ครบชั้นหรือพอดีกับชั้นเรียนการนิเทศแบบนี้ มีข้อจำกัดค่อนข้างมากเนื่องจากบุคลากรมีน้อย ผลสำเร็จของการนิเทศจึงขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารเป็นสำคัญ

2.2.2 การนิเทศโดยผู้บริหารและผู้ที่ถูกมอบหมาย วิธีนี้ผู้บริหารจะ มอบหมายให้ครูที่เห็นว่ามีความรู้ความสามารถร่วมเป็นผู้นิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา การจัด บุคลากรการนิเทศตามวิธีการนี้ เหมาะสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีครูเกินชั้นเรียน

2.2.3 การนิเทศโดยผู้บริหารและกลุ่มครู การจัดบุคลากรการนิเทศแบบนี้ เหมาะสำหรับสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งมีครูเป็นจำนวนมาก ลักษณะการนิเทศเป็น

การสนับสนุนให้กลุ่มครู ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาการเรียนการสอน ลักษณะของการจัดกลุ่มจะทำได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) กลุ่มแนวนอน คือ กลุ่มชั้นที่มีได้ครบ 6 กลุ่ม คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ หรือ 3 กลุ่ม สถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยแบ่งเป็นกลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2, กลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4, และกลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

2) กลุ่มแนวตั้ง เป็นการจัดกลุ่มตามลักษณะของการสอน ซึ่งจะแบ่งตามกลุ่มประสบการณ์ ในลักษณะนี้จะมีสมาชิกในกลุ่มประมาณกลุ่มละ 6 คน

ชาญชัย อาจินสมอาจารย์ (2547 : 60) กำหนดขั้นตอนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มี 5 ขั้นตอน

1. ขั้นเตรียมการนิเทศ
2. ขั้นวางแผนการนิเทศ
3. ขั้นปฏิบัติตามแผนการนิเทศ
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ
5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552 : 1) สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563 จาก <https://panchalee.wordpress.com/> กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เริ่มขึ้นจากความต้องการพัฒนาบุคลากร ในสถานศึกษา สามารถดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา เป็นการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อให้สถานศึกษาทราบจุดที่สถานศึกษามีปัญหา หรือจุดที่สถานศึกษาจะพัฒนา โดยมีตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จและเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำทางด้านวิชาการของสถานศึกษา เป็นตัวกำหนดสถานศึกษา นำมาเปรียบเทียบกับระดับคุณภาพจากการปฏิบัติในปีที่ผ่านมาว่าสามารถดำเนินการ ได้ตามตัวบ่งชี้หรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือกรณีที่ดำเนินการได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำแล้ว ควรจะหาแนวทางพัฒนาให้ต่อเนื่องได้ในทิศทางใด

2. แสวงหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนา เป็นการแสวงหาแนวทางหรือกิจกรรมของสถานศึกษาที่จะพัฒนางานวิชาการ โดยพิจารณาศักยภาพของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณที่จะสามารถพัฒนาด้วยกิจกรรมอย่างหลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยมุ่งเน้นที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นหลัก และปรับกิจกรรมที่เป็นโครงการพิเศษ บูรณาการเข้าสู่การจัดกิจกรรมในห้องเรียน โดยใช้ระบบนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมการประสานสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน กิจกรรมที่สถานศึกษาแสวงหาหรือคิดขึ้นมานั้นต้องให้เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ และนำไปสู่จุดมุ่งหมายคือการพัฒนาวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การดำเนินการแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการหรือกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงศักยภาพของบุคลากรที่รับผิดชอบและกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงในสถานศึกษา จนบรรลุจุดมุ่งหมาย ปลายทางคือการพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

4. การนิเทศติดตามผลการแก้ปัญหาและพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา การดำเนินงานนิเทศติดตามผล เป็นวิธีการสำคัญในการติดตาม ตรวจสอบ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของครูผู้สอนในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ควรมีวิธีการนิเทศติดตามผลอย่างหลากหลาย มีสื่อเครื่องมือที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการดำเนินงาน แต่ละขั้นตอน ทั้งนี้ ในการนิเทศติดตามผล ต้องสามารถระบุคุณภาพจากการนิเทศว่าอยู่ในระดับใด มีข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงเช่นไร การดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษานั้น ควรประสานสัมพันธ์ กับนิเทศภายนอกสถานศึกษา

5. การประเมินและรายงานผลการแก้ปัญหาและพัฒนาการประเมินการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาและรายงาน เป็นวิธีที่ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงาน นิเทศภายในสถานศึกษา ว่าบรรลุผลตามเกณฑ์มาตรฐานตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข มีส่วนใดที่จะต้องพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นทั้งนี้สถานศึกษา ควรดำเนินการประสานกับการนิเทศภายนอกสถานศึกษาในการช่วยเหลือแนะนำ

วีชรา เล่าเรียนดี (2553 : 226) ได้นำเสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนที่เป็น การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยตรง ดังนี้

1. วางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
2. เลือกประเด็นหรือเรื่องที่น่าสนใจจะปรับปรุงพัฒนา
3. นำเสนอโครงการพัฒนาละขั้นตอนการปฏิบัติให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบ เพื่ออนุมัติ การดำเนินการ
4. ให้ความรู้หรือแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับเทคนิคการสังเกตการสอน ความรู้เกี่ยวกับวิธีสอน และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่น่าสนใจ
5. จัดทำแผนการนิเทศ กำหนดวัน เวลา ที่จะสังเกตการสอน ประชุมปรึกษาหารือ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์
6. ดำเนินการตามแผนโดยครูและผู้นิเทศ (แผนจัดการเรียนรู้และแผนนิเทศ)
7. สรุปและประเมินผลการปรับปรุง พัฒนา และรายงานผล

พัชรินทร์ ช่วยศิริ (2554 : 23 - 24) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นขั้นตอนการนิเทศการศึกษาที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มี 5 ขั้นตอน คือ

1. ชั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

1.1 สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นจริงตามตัวบ่งชี้ด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนขณะนั้น ปัญหา หมายถึง ความคาดหวังที่จะพัฒนางานให้ดีขึ้น ในขณะที่งานนั้นมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับที่ไม่มีปัญหา การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการมีขั้นตอน ดังนี้

1.2 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพต่าง ๆ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกชั้น ด้านอัตราการเข้าชั้น ทุกชั้น ด้านภาวะสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐานด้านคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานต่ำ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด

1.3 สสำรวจและประเมินความต้องการของครู

1.4 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ

1.5 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา และการดำเนินการตามความต้องการ

2. ชั้นที่ 2 การวางแผนและการกำหนดทางเลือก

การวางแผน หมายถึง การนำข้อมูลผลการวิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการ มากำหนดกิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติงานนิเทศ การวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน เป็นขั้นตอนที่นำเอาทางเลือกที่จะดำเนินการมารวมกันกำหนดรายละเอียดกิจกรรม และจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ เขียนเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งในโครงการควรระบุสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.1 หลักการและเหตุผล

2.2 วัตถุประสงค์

2.3 เป้าหมาย

2.4 แผนดำเนินการ

2.4.1 กิจกรรมสำคัญ

2.4.2 ปฏิทินปฏิบัติงาน

2.5 ทรัพยากรที่ต้องการ

2.6 การประเมินผล

2.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3. ชั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ

มีความจำเป็นสำหรับศึกษานิเทศก์ทุกคน ต้องสร้างทักษะเหล่านี้ให้มีขึ้นประจำตัว เพราะถือได้ว่าเป็นกระบวนการหลักที่สำคัญ มีความจำเป็นต่อการนิเทศการศึกษา เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การนิเทศการศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

4. ชั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศ

การปฏิบัติการนิเทศ หมายถึง การดำเนินการนิเทศตามกิจกรรมที่กำหนดในโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นิเทศจะต้องนำหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ กิจกรรม และเครื่องมือนิเทศไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคลากรผู้รับการนิเทศ เพื่อให้การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย ผู้บริหารและผู้นิเทศควรดำเนินการ ดังนี้

4.1 เตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ จัดให้มีการประชุมงาน เพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ กิจกรรม สื่อ เครื่องมือ การบันทึกผล การประเมินผล และการสรุปผลการนิเทศ

4.2 ปฏิบัติการนิเทศ คือ การดำเนินการนิเทศไปตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศภายในโรงเรียน มีการเสริมแรง ให้กำลังใจ รับทราบปัญหา ความต้องการของผู้รับการนิเทศ แล้วนำปัญหาความต้องการนั้นมาพิจารณาหาทางช่วยเหลือสนับสนุน

5. ชั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล

การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบความสำเร็จของโครงการกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ การประเมินมีลักษณะ ดังนี้

5.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

5.2 ประเมินความคิดเพื่อทราบความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ

5.3 ประเมินกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

5.4 สรุปรวมผลการประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติงาน ในโอกาสต่อไป กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนที่จัดไว้อย่างชัดเจนต่อเนื่อง ย่อมช่วยให้งานนิเทศ การศึกษาบรรลุผลได้ตามวัตถุประสงค์ กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการทำงานอย่างมีแบบแผน เป็นการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์งานการเรียนการสอนของครู เพื่อที่จะทราบปัญหาให้ชัดเจน และจัดลำดับปัญหาที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง แล้ววางแผนที่จะดำเนินการ โดยหาทางเลือกที่จะแก้ปัญหาได้ดีที่สุด และดำเนินการนิเทศ ภายในตามกระบวนการจนถึงขั้นประเมินผลการปฏิบัติงาน แล้วนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (2563 : 9) กำหนดขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารต้องชี้แจง และสร้างความเข้าใจกับบุคลากรภายในหน่วยงาน และภาคีเครือข่ายให้เกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญ และรับทราบปัญหาพร้อมกัน ยอมรับให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เทคนิควิธีการนิเทศ

2. ผู้บริหารทำคำสั่งแต่งตั้งคณะผู้นิเทศภายในของหน่วยงาน และจัดให้มีการเสริมความรู้แก่บุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้บริหารด้วย ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการนิเทศภายในร่วมกัน

3. คณะผู้นิเทศภายใน ดำเนินการวางแผนการนิเทศร่วมกัน โดยศึกษาข้อมูลสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของการนิเทศ จากผลการดำเนินงาน รายงานผลการนิเทศที่ผ่านมา รายงานการประเมินตนเอง หรืออื่น ๆ ที่เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย การระบุสภาพปัญหา ความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญ และกำหนดประเด็นการนิเทศ วิเคราะห์สาเหตุ แนวทางการแก้ปัญหา และจัดสรรมอบหมายงานให้บุคลากรที่เป็นคณะกรรมการนิเทศภายในได้รับผิดชอบ

4. กำหนดโครงการหรือกิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา ในแผนปฏิบัติการประจำปี

5. จัดทำแผนการนิเทศรายเดือนหรือรายไตรมาสหรือรายปี

6. จัดเตรียมสื่อหรือวัสดุหรืออุปกรณ์หรือเครื่องมือนิเทศ

7. ปฏิบัติการนิเทศ คณะผู้นิเทศภายใน และผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานร่วมกัน นิเทศติดตามตามข้อตกลง โดยใช้ความรู้ เทคนิค วิทยาการต่าง ๆ มาดำเนินการ

8. สร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้นิเทศ โดยผู้บริหารของหน่วยงาน ซึ่งมีทั้งการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ ให้ความสนใจ และสนับสนุนการปฏิบัติงาน

9. ประเมินผลการนิเทศและพัฒนากการนิเทศต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการนิเทศ คือ ผู้ปฏิบัติงานสามารถช่วยตนเองได้

จากการศึกษาข้อมูล สรุปได้ว่า ขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารและครูดำเนินการในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การศึกษาความต้องการจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน (Need Assessment :N) 2) การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน (Planning :P) 3) การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน (Doing :D) 4) การติดตาม และประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน (Monitoring and Evaluation :M) และ 5) การสรุปผลการนิเทศภายในโรงเรียน (Reporting :R)

3.6 รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน

นักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

ธีระศักดิ์ เลื่อยไธสง (2550 : 15) อ่างใน ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 23) ได้เสนอรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการนิเทศ จัดทำแผนการนิเทศภายใน แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน ปฏิบัติตามแผน ติดตามและประเมินผลการนิเทศภายใน แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน ปฏิบัติการตามแผน ติดตาม และประเมินผลการนิเทศภายใน สรุปรายงานผลการวิเคราะห์ผลการประเมิน

กำหนดแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีคุณสมบัติแตกต่างกันไป และกระบวนการที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่างกัน ขึ้นอยู่กับ การเลือกแต่ละรูปแบบ นำไปใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและปัจจัยหลาย ๆ อย่าง สถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบต่าง ๆ นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ และสถานการณ์ปัจจุบัน

เก็จนก เอื้องวงศ์ (2556 : 2) สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563 จาก <https://mystou.files.wordpress.com> กล่าวไว้ว่า รูปแบบการนิเทศในสถานศึกษาเป็นโครงสร้างและความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบและแนวทางในการดำเนินการที่สถานศึกษานำมาใช้ในการปฏิบัติการนิเทศอย่าง เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การนิเทศการศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากพิจารณาจำแนกรูปแบบการนิเทศในสถานศึกษาที่ นักวิชาการนำเสนอในปัจจุบัน อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ รูปแบบการนิเทศลักษณะทั่วไป และรูปแบบการนิเทศลักษณะเฉพาะ

ผู้ที่ทำการนิเทศควรให้ความสำคัญในกระบวนการนิเทศทุกขั้นตอน ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมกับครูผู้สอน ในการเลือกรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษาใช้ในการ นิเทศให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้การนิเทศภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปพัฒนา กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

3.7 กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

กิจกรรมการนิเทศ เป็นกิจกรรม ที่ใช้ในการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน เป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนและการปฏิบัติงาน ของครู ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการนิเทศบรรลุเป้าหมาย กิจกรรมนิเทศมีมากมายหลายแบบ ซึ่งจะต้อง เลือกใช้กิจกรรมแต่ละชนิดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ครูและนักเรียน

ชาญชัย อาจินสมภาร (2547 : 69) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. การจัดตารางสอน
2. การวางแผนการสอน กำหนดการสอน
3. การแบ่งชั้นแบ่งกลุ่มนักเรียน
4. การนิเทศการสอนในชั้นเรียน

กรองทอง จิรเดชากุล (2550 : 11) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
2. การปฐมนิเทศ
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ
4. การประชุมปฏิบัติการ

5. การอบรม
6. การสัมมนา
7. การระดมความคิด
8. การสาธิตการสอน
9. การศึกษาเอกสารวิชาการ
10. การสนทนาวิชาการ
11. การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน
12. การศึกษาดูงาน
13. การสังเกตการสอน
14. การวิจัยเชิงปฏิบัติ
15. การเขียนเอกสารหรือทดสอบทางวิชาการ
16. การจัดนิทรรศการ

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล (2556 : 12) เสนอกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อแนวทางการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ว่า

1. การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน ผู้นิเทศไปพบและสังเกตการทำงานของครูในชั้นเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพ โดยการสำรวจความต้องการของครู ศึกษาปัญหาของครู ประเมินผลการสอนของครู กระตุ้นให้ครูปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ และให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครู นำผลมาวิเคราะห์และสรุปผลการเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน
2. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน ผู้นิเทศที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนรู้ มาสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูผู้รับการนิเทศในขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สามารถพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้ข้อมูลย้อนกลับจากการสังเกตการสอนของผู้นิเทศ
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นการพบปะกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งอาจเป็นการให้คำปรึกษา แนะนำแบบไม่เป็นทางการ เป็นการให้คำปรึกษาแนะนำ โดยใช้เวลาร่วมพูดคุยกัน หรือการให้คำปรึกษาแบบเป็นทางการ
4. การสนทนาทางวิชาการ เป็นการประชุมครูหรือกลุ่มผู้สนใจ เรื่องราวข้อมูล ข่าวสารเดียวกัน โดยกำหนดให้ผู้นำสนทนาคนหนึ่ง นำสนทนาในเรื่องที่กลุ่มสนใจ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติงาน เทคนิค วิธีการแก่คณะครูในโรงเรียน และพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน

5. การประชุม เป็นการพบปะของกลุ่มคนเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในแง่ของการนิเทศ การศึกษา การประชุมจัดขึ้นโดยหน่วยงานที่มีรูปแบบตามขนาดของกลุ่มคน เพื่อแสดงการตัดสินใจ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การประชุมที่ใช้ในการนิเทศมีหลายลักษณะ เช่น การประชุมนิเทศ การประชุมเฉพาะกิจ การประชุมระดมสมอง การประชุมชี้แจง การประชุมสัมมนา การอบรม การประชุมกลุ่มย่อยในงาน การประชุมปฏิบัติการในเรื่องใด ๆ

Harris (1985 : 71-86) อ้างใน วัชรวิทย์ (2556 : 16-18) ได้เสนอถึงกิจกรรม การนิเทศ ไว้ดังนี้

1. การบรรยาย (Lecturing) เป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจของผู้นิเทศไปสู่ผู้รับการนิเทศ ใช้เพียงการพูดการฟังเท่านั้น
2. การบรรยายโดยใช้สื่อประกอบ (Visualized lecturing) เป็นการบรรยายที่ใช้สื่อเข้ามาช่วย เช่น สไลด์ แผนภูมิ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ฟังมีความสนใจมากขึ้น
3. การบรรยายเป็นกลุ่ม (Panel lecturing) เป็นกิจกรรมการให้ความรู้เป็นกลุ่มที่มีจุดเน้นที่การให้ข้อมูลตามแนวคิดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
4. การให้ดูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Viewing film or television) เป็นการใช้เครื่องมือที่เป็นสื่อทางสายตา ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดีโอเทป เพื่อให้ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ และเกิดความสนใจมากขึ้น
5. การฟังการบรรยายจากเทปวิทยุและเครื่องบันทึกเสียง (Listening to tape and radio recording) กิจกรรมนี้เป็นการใช้เครื่องบันทึกเพื่อนำเสนอแนวความคิดของบุคคลหนึ่ง ไปสู่ผู้ฟังคนหนึ่ง
6. การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่าง ๆ (Exhibiting materials and equipment's) เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการฝึกอบรมหรือเป็นกิจกรรมสำหรับงานพัฒนาสื่อต่าง ๆ
7. การสังเกตชั้นเรียน (Observing in classroom) เป็นกิจกรรมที่เป็นการสังเกตการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงของบุคลากร เพื่อวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งจะช่วยให้ทราบ จุดดีหรือจุดบกพร่องของบุคลากร เพื่อใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และใช้ในการพัฒนา บุคลากร
8. การสาธิต (Demonstrating) เป็นกิจกรรมการให้ความรู้ที่มุ่งให้ผู้อื่นเห็นกระบวนการ และวิธีการดำเนินการ
9. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interviewing) เป็นกิจกรรมสัมภาษณ์ที่กำหนดจุดประสงค์ชัดเจน เพื่อให้ได้จุดประสงค์ต่าง ๆ ตามต้องการ
10. การสัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง (Focused interviewing) เป็นกิจกรรมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยจะทำการสัมภาษณ์เฉพาะโรงเรียนที่ผู้ตอบมีความสามารถจะตอบได้เท่านั้น

11. การสัมภาษณ์แบบไม่ชี้นำ (Non-directive interview) เป็นการพูดคุยหรืออภิปราย หรือการแสดงแนวความคิดของบุคคลที่สนทนาด้วย ลักษณะของการสัมภาษณ์จะสนใจกับปัญหาและความสนใจของผู้รับการสัมภาษณ์
12. การอภิปราย (Discussing) เป็นกิจกรรมที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มขนาดเล็ก มักใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่น
13. การอ่าน (Reading) เป็นกิจกรรมที่ใช้มากกิจกรรมหนึ่ง สามารถใช้ได้กับคนจำนวนมาก เช่น การอ่านข้อความจากวารสาร มักใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่น
14. การวิเคราะห์ข้อมูลและการคิดคำนวณ (Analyzing and calculating) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการติดตาม ประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการควบคุมประสิทธิภาพการสอน
15. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนวความคิด วิธีการ ใช้แก้ปัญหา หรือใช้ข้อแนะนำต่าง ๆ โดยให้สมาชิกแต่ละคน แสดงความคิดโดยเสรีไม่มีการวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์แต่อย่างใด
16. การบันทึกวิดีโอและการถ่ายภาพ (Videotaping and photographing) วิดีโอเทปเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นรายละเอียดทั้งภาพและเสียง ส่วนการถ่ายภาพมีประโยชน์มากในการจัดนิทรรศการ กิจกรรมนี้มีประโยชน์ในการประเมินผลงานและการประชาสัมพันธ์
17. การจัดทำเครื่องมือและข้อทดสอบ (Instrumenting and testing) กิจกรรมนี้เกี่ยวข้องกับการใช้แบบทดสอบและแบบประเมินต่าง ๆ
18. การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz session) เป็นกิจกรรมการประชุมกลุ่มเพื่ออภิปรายในหัวข้อเรื่องที่เฉพาะเจาะจง มุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมากที่สุด
19. การจัดทัศนศึกษา (Field trip) กิจกรรมนี้เป็นการเดินทางไปสถานที่แห่งอื่นเพื่อศึกษาและดูงานที่สัมพันธ์กับงานที่ตนปฏิบัติ
20. การเยี่ยมเยียน (Inter visiting) เป็นกิจกรรมที่บุคคลหนึ่งไปเยี่ยมและสังเกตการทำงานของอีกบุคคลหนึ่ง
21. การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคล กำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้วให้ผู้ทำกิจกรรมตอบสนองหรือปฏิบัติตนเองไปตามธรรมชาติที่ควรจะเป็น
22. การเขียน (Writing) เป็นกิจกรรมที่ใช้เป็นสื่อกลางในการนิเทศเกือบทุกชนิด เช่น การเขียนโครงการนิเทศ การบันทึกข้อมูล การเขียนรายงาน การเขียนบันทึก ฯลฯ
23. การปฏิบัติตามคำแนะนำ (Guided practice) เป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติในขณะที่ปฏิบัติ มีการคอยดูแลช่วยเหลือ มักใช้กับรายบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็ก

จากการศึกษาข้อมูล จะเห็นว่า กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนมีหลากหลายวิธี ดังนั้นในการเลือกกิจกรรมการนิเทศภายใน ควรเลือกให้เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหา ลักษณะของงาน ในสถานศึกษา เหมาะสมกับขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ ระยะเวลาในการนิเทศ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ ผู้รับการนิเทศสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

3.8 การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียนและหรือการนิเทศการเรียนการสอน มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการประเมินผล ดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การประเมินทั้งระบบ หมายถึง การที่ต้องมีการประเมินทั้งปัจจัยป้อนเข้าหรือปัจจัยนำเข้า (Input) ประเมินกระบวนการนิเทศการสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา และประเมินผลลัพธ์ (Product) ซึ่งหมายถึง ผลลัพธ์ของโครงการโดยภาพรวม และผลลัพธ์ของกระบวนการนิเทศการสอนที่ครูได้รับการนิเทศ เมื่อมีการประเมินผลระบบการนิเทศ รวมถึงโครงการการนิเทศของโรงเรียน ซึ่งอาจจะมีโครงการย่อย ๆ ภายใต้โครงการนิเทศในโรงเรียนโดยรวมก็ได้ ดังนั้น รูปแบบของการประเมินเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินและวิธีการประเมิน อาจจะใช้ให้เหมาะสมกับการนิเทศการศึกษาแต่ละเรื่อง และการนิเทศการสอนซึ่งเน้นเฉพาะการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนโดยตรง การประเมินผลโครงการกิจกรรม หรือตัวหลักสูตร ใช้หลักการประเมินผลที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งรูปแบบต่าง ๆ ที่เลือกใช้ในการประเมิน อาจจะมีการปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินผล ที่สำคัญ คือ ในการนิเทศนั้น ควรจะมีการประเมินทั้งด้านกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้นิเทศด้วย เพื่อที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล (2556 : 47) ให้ความสำคัญ ของการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ว่าการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการตรวจสอบกิจกรรมการนิเทศ ว่าสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการนิเทศมากน้อยเพียงใด โดยมีการประเมิน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประเมินก่อนการดำเนินการ เป็นการประเมินความพร้อมก่อนการดำเนินงานของผู้บริหารหรือคณะกรรมการของสถานศึกษา ในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงของกิจกรรมว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด

1.2 ตรวจสอบเครื่องมือ สื่อ คน และเวลา

ขั้นที่ 2 ประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินขณะปฏิบัติงานตามแผนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยกำหนดรายละเอียดในแผนการประเมินให้ครอบคลุมสาระสำคัญ ต่อไปนี้

2.1 เรื่องที่ประเมิน

2.1.1 วัตถุประสงค์

2.1.2 เป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2.2 วิธีการประเมิน

2.3 เครื่องมือประเมิน

2.4 ระยะเวลาดำเนินการ

2.5 ผลการประเมิน

ขั้นที่ 3 ประเมินหลังดำเนินการ ขั้นนี้ เป็นการประเมินผลสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียน และความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งประเมินได้จากสาระสำคัญ ต่อไปนี้

3.1 บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในแผนการนิเทศเพียงใด

3.2 ครูเกิดการพัฒนาหรือไม่

3.3 การพัฒนาที่เกิดขึ้นส่งผลต่อนักเรียนมากน้อยเพียงใด

3.4 ครูมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด

3.5 มีการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และปรับปรุงแผนนิเทศในปีต่อไปหรือไม่

4. ความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน

การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล การจัดครูเข้าสอน สิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาครู ในการดำเนินงานดังกล่าว ประกอบด้วย

4.1 การให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง

การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง (Direct Assistance to Teachers) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครู เพื่อช่วยให้ครูช่วยเหลือตนเองในการปรับปรุงการสอน รวมทั้งการช่วยเหลือในเรื่องอื่น ๆ ด้วยแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง เพื่อให้ครูได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีนิเทศแบบต่าง ๆ เช่น การนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 18) ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการช่วยเหลือครูโดยตรง เป็นการดำเนินงาน ด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงาน ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ช่วยเหลือครูโดยตรง ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลของ

สถานศึกษาที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบันที่ยังเป็นปัญหา โดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาการหาทางแก้ไขปัญหา เพื่อกำหนดจุดหมายของการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา

2. การวางแผนด้านการช่วยเหลือครูโดยตรง เป็นการกำหนดทางเลือกเพื่อใช้ในการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการช่วยเหลือครูโดยตรง โดยการมีส่วนร่วมของครูในการใช้ข้อมูลเพื่อการนิเทศอย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำโครงการและปฏิทินการนิเทศภายในโรงเรียน

3. การปฏิบัติการนิเทศด้านการช่วยเหลือครูโดยตรง เป็นการดำเนินงานโดยการลงมือปฏิบัติตามแผนงาน โครงการนิเทศภายในโรงเรียนในการช่วยเหลือครูโดยตรง ในการช่วยครูให้ปรับปรุงการสอน รวมทั้งการให้ความหวังใจและช่วยเหลือในเรื่องอื่น ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่เป็นอยู่ ตามระยะเวลาที่กำหนด

4. การประเมินผลด้านการช่วยเหลือครูโดยตรง เป็นการตรวจสอบหรือประเมินผลการนิเทศด้านการช่วยเหลือครูโดยตรง โดยการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด ในขั้นการวางแผนการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการนำผลการนิเทศมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนต่อไป

พัชรินทร์ ช่วยศิริ (2554 : 39) กล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการคือ 1) การวางแผนร่วมกับครูในการให้ความช่วยเหลือ 2) เข้าไปมี ส่วนร่วมกับครูเพื่อช่วยเหลือ 3) สรุปผลการช่วยเหลือและวางแผนที่จะประชุมตรวจสอบความช่วยเหลือ ร่วมกับครู 4) การประชุมวิเคราะห์ผลการช่วยเหลือร่วมกับครู 5) ประชุมสรุปและวิเคราะห์กระบวนการช่วยเหลือครูทุกขั้นตอน เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของกระบวนการ จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง เป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้นำนิเทศที่มีต่อครูผู้สอน ทั้งนี้ เพราะครูเป็นตัวจักรสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอน หากครูพบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน แต่ขาดการเหลียวแลหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือแล้ว ย่อมส่งผลไปถึงคุณภาพการศึกษาของนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ ได้ให้นิยามความหมายของการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรงว่า หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน การส่งเสริมสนับสนุน ทั้งทางด้านวิธีการ เครื่องมือ และการประเมินผลให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้อง เหมาะสมกับปัญหาความต้องการของครู มีการสรุปผลการปฏิบัติงาน และกำหนดปฏิทินการนิเทศ โดยปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

Glickman, Carl.D and Others. (2004 : 322-333) ได้กล่าวว่าการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง เป็นการช่วยเหลือครูผู้สอนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1. การนิเทศแบบคลินิก มีลักษณะ ดังนี้

- 1.1 เป็นเทคโนโลยีสำหรับปรับปรุงการเรียนการสอน
- 1.2 เป็นการดำเนินงานที่มีการวางแผนและจัดให้มีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน
- 1.3 เป็นการนิเทศที่ยึดจุดประสงค์เป็นสำคัญ และสอดคล้องกับความต้องการให้เกิดการพัฒนาของครูและนักเรียน
- 1.4 ยึดสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศ
- 1.5 ต้องการความเชื่อมั่นและจริงใจต่อกัน ซึ่งจะแสดงออกในการเข้าใจซึ่งกันและกันการให้การสนับสนุนและการอุทิศตนเองในการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
- 1.6 เป็นการดำเนินอย่างเป็นระบบ แต่ในบางสถานการณ์ก็สามารถยืดหยุ่นได้ และมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง
- 1.7 เป็นการสร้างหรือแสวงหาแนวทางในการประสาน ระหว่างการวางแผนการสอน ในอุดมคติกับพฤติกรรมการสอนจริง
- 1.8 ผู้นิเทศต้องมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสอนมากกว่าครูผู้สอน
- 1.9 ผู้นิเทศต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

2. การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ในการนิเทศการสอนนั้น ถ้าผู้นิเทศไม่สามารถ

ดำเนินการเองได้ จำเป็นต้องใช้ทักษะการวางแผนการจัดการ ซึ่งต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ช่วงเวลา จำนวนครูที่ต้องการรับการนิเทศ การนิเทศควรใช้รูปแบบใด รวมไปถึงผู้ที่จะมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก่ครู การที่ครูช่วยเหลือครูด้วยตนเอง เป็นการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ถ้าครูผู้สอนมีทักษะในการสังเกต และเข้าใจรูปแบบของการนิเทศแบบคลินิกเป็นอย่างดี ส่วนบทบาทของผู้นิเทศ เป็นเพียงผู้ฝึก โดยการเตรียมครูให้เหมาะสมกับงานในหน้าที่ ผู้ควบคุมกำหนดการเป็นผู้จัดตั้งกลุ่มหรือตัวแทนครูที่จะรับผิดชอบในการจัดการประชุมก่อนการสังเกต ขณะการสังเกต และจัดประชุมหลังการสังเกต และผู้กำหนดปัญหาที่สำคัญ ให้เป็นผู้ให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาให้กับครูที่มีปัญหาหรือที่มีความต้องการพิเศษในการใช้กลุ่มเพื่อทำหน้าที่แทนผู้นิเทศนั้น ผู้นิเทศไม่จำเป็นต้องเข้าไปในชั้นเรียนตลอดเวลา ผู้นิเทศอาจตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ จากกลุ่มครูที่ทำหน้าที่นิเทศทุก 2-3 สัปดาห์ ซึ่งในการประชุมนิเทศนี้ ให้ผู้ทำหน้าที่นิเทศกลุ่มเพื่อน รายงานความก้าวหน้าให้ทราบ และการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้นิเทศต้องฝึกให้ครูที่ทำหน้าที่นิเทศ มีทักษะในการสังเกตการณ์ กำหนดเวลาที่แน่นอน การกำหนดปัญหาที่สำคัญที่ชัดเจน และควรจัดให้กับครูทุกคน ประมาณปีละ 2-3 ครั้ง

3. การสาธิตการสอน เป็นการให้ครูได้ดูเทคนิควิธีการสอนที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียน ดำเนินการได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งขั้นตอนการสาธิตการสอน ประกอบด้วย การ

เตรียมการสาธิต และหลังการสาธิตนั้น ต้องมีการวิเคราะห์และการอภิปรายผลถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

4. การช่วยเหลือด้านการสอน เป็นการวางแผนและการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่าง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในการดำเนินงานนั้น ต้องมีความไว้วางใจ การยอมรับนับถือ จะทำให้การสอนพัฒนาขึ้น

5. การช่วยเหลือด้านวิธีการและเครื่องมือ เป็นการช่วยเหลือในกรณีที่ครูผู้สอนขาดความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับ จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนในเฉพาะด้าน ให้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

6. การช่วยเหลือด้านการประเมินผล เป็นการให้ความรู้ในด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ให้ครูนำมาใช้ในการตัดสินผลการเรียนตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

7. การให้คำปรึกษา เป็นการให้คำปรึกษา แนะนำในการจัดการเรียนการสอน ผู้นิเทศควรใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม ทำให้ผู้รับการนิเทศมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

จากการศึกษาข้อมูลการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง พบว่าเป็นการสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีความรู้ในการทำงานที่หลากหลาย ให้คำปรึกษา แนะนำการจัดการจัดการเรียนการสอน การให้คำแนะนำวิธีการและการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีการตรวจแผนการจัด การเรียนรู้มี การแนะนำการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมการจัดการเรียนการสอน การจัดตำรา เอกสาร หนังสือมาให้ครูศึกษาค้นคว้า จัดหาวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้แก่ครูผู้สอน จัดประชุม อบรม ให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

4.2 การพัฒนาทางวิชาชีพ

วิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นวิชาชีพที่ใช้วิธีการแห่งปัญญา และมีลักษณะเฉพาะด้านในการให้บริการแก่สังคมที่ต่างจากวิชาชีพอื่น ต้องผ่านการศึกษอบรมในสถาบันการศึกษามาอย่างดี และมีการกำหนดมาตรฐานจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เพื่อควบคุมความประพฤติ มาตรฐาน และคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ มีเอกลักษณ์และเสรีภาพทางวิชาชีพที่จะแสดงความคิดเห็น อันเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ “ครู” นับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา เป็นด่านหน้าในการพัฒนาคุณภาพประชากรของชาติให้มีศักยภาพ มีความสามารถในการแข่งขันในเวทีนานาชาติ โดยเฉพาะการก้าวให้ทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพหนึ่งที่ต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมความพร้อมของประชากรในชาติ ให้สามารถตั้งรับและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเปิดเสรีของประชาคมอาเซียนได้อย่างมีศักดิ์ศรี

สามารถอยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างมีความสุข “ครู” คือบุคลากรซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับของกลุ่มประเทศองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD : Organisation for Economic and Co-operation Development) ซึ่งมีผลการวิจัยสำคัญในรัฐเทนเนสซี สหรัฐอเมริกา โดยให้นักเรียนอายุ 8 ปี ที่เรียนอยู่ในระดับปานกลาง 2 คน คนหนึ่งเรียนกับครูที่สอนเก่ง (high-performance teacher) ส่วนอีกคนเรียนกับครูที่สอนไม่เก่ง (low-performance teacher) พบว่าภายใน 3 ปี ผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสองคนจะมีความแตกต่างกันมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ไทล์ นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาประเด็นดังกล่าวที่ดัลลัส ในช่วงเวลาเดียวกัน ก็พบว่าสอดคล้องกัน คือ นักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่ง จะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง 3 เท่า และพบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งติดต่อกันหลายปี จะมีความล่าช้าทางการศึกษาไปอย่างที่ไม่สามารถจะหวนกลับคืนมาได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกของการศึกษา ดังนั้น นักเรียนที่ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพตั้งแต่ช่วงแรกของการศึกษา เนื่องจากครูผู้สอนขาดคุณภาพ มีโอกาสน้อยมากที่จะแก้ไขในสิ่งที่สูญเสียไปจากการขาดโอกาสเหล่านั้น แม้ว่าจะได้กลับมาเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพดีในภายหลังก็ตาม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาธิการ : 2555)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 84) ได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพว่า ครูต้องมีคุณสมบัติทางวิชาชีพ คุณสมบัติส่วนตัว และมีความรู้ในงานของครู ประกอบด้วยความรู้ในสาขาวิชาที่สอน ความเข้าใจในตัวผู้เรียน ความรู้ความเข้าใจในเทคนิควิธีการสอน มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีบุคลิกภาพดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

พัชรินทร์ ช่วยศิริ (2554 : 48) การพัฒนาทางวิชาชีพมีความหมายต่อครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพจะต้องสอดคล้องตามความต้องการและระดับความสามารถของครู จะต้องมีการวางแผนระยะยาว เป็นการศึกษาปฏิบัติงานกลุ่มย่อย มีการให้ข้อมูลย้อนกลับและการมีส่วนร่วมของผู้บริหารในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หากพิจารณาลักษณะของบุคคลและกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม และการจัดเตรียมการพัฒนาทางวิชาชีพครูในด้านต่าง ๆ ให้พร้อม ช่วยเสริมให้การพัฒนาทางวิชาชีพมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 86) ได้กำหนดการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพว่า การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพของครูนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องดำเนินการสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาความสามารถในการสอนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมสัมมนาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานวิชาชีพครู การจัดทำแฟ้มสะสมงาน รวมทั้ง ส่งเสริมให้ครูได้ร่วมงานกับผู้ปกครองและชุมชน

Glickman, Carl.D and Others. (2004 : 342) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพว่า สิ่งที่ต้องพิจารณาในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาครู มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการนำไปใช้ประโยชน์จริง
2. มีการวางแผนระยะยาวไว้หรือไม่เกี่ยวกับการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา
3. หลอมรวมเป้าหมายส่วนตัวกับเป้าหมายของหน่วยงาน
4. การฝึกแนวคิดเชิงรูปธรรม
5. การปฏิบัติร่วมกันในกลุ่มย่อย
6. การให้ข้อมูลย้อนกลับโดยกลุ่มเพื่อน
7. การฝึกทักษะให้มีลักษณะที่คงทนและเป็นทักษะเฉพาะ
8. การทดลอง กระตุ้น ให้แรงเสริม
9. การมีส่วนร่วมของผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
10. เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร

จากการศึกษาข้อมูลสรุปได้ว่า การสร้างเสริมประสบการณ์ทางวิชาชีพ เป็นการดำเนินการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการสอน การให้คำปรึกษาแนะนำเทคนิควิธีการสอนการสนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตร การส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้ปกครอง จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาทางวิชาชีพ ส่งเสริม ให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลพัฒนาการจัดทำแฟ้มพัฒนางานของครู สนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพ มีการส่งเสริมการจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ

4.3 การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 85) ได้กำหนดว่า การทำงานกลุ่มนั้น ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ครูทุกคนในสถานศึกษาได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่และอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกัน สร้างผลลัพธ์ที่องค์กรต้องการ โดยสนับสนุนให้สมาชิกทุกคนในองค์กรได้คิดใหม่ ได้ทำงานร่วมกัน และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีกระบวนการที่สำคัญ คือ ครูทุกคนในสถานศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีนิสัยใฝ่รู้ เรียนรู้ภาระงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้ง เรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงทาง

สังคม สภาพแวดล้อม พัฒนาศักยภาพตนเองให้สามารถปฏิบัติงานตามเป้าหมายของสถานศึกษา และเป้าหมายชีวิตของตนครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาให้มีวิธีการคิดอย่างไตร่ตรอง การพัฒนาวิธีคิดที่ให้ครูสามารถสร้างวิสัยทัศน์ของการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการทำงานของครูในสถานศึกษา ร่วมแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ซึ่งกันและกัน ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของ สถานศึกษา รวมทั้งร่วมกันหาหลักการและทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ที่สำคัญคือครูทุกคนต้องได้รับการสนับสนุนให้ถ่ายโยง และแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทั้งในด้านวิชาการและประสบการณ์ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาความคิด ความกลมเกลียว ความฉลาด เกิดเป็นศักยภาพของกลุ่มครู ประสิทธิภาพที่เกิด คือ ทำให้สมาชิกทุกคนมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ มีวิธีการถ่ายทอดที่เป็นระบบ วิธีคิดและวิธีถ่ายทอดนี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการทำงานตามระบบย่อย ของสถานศึกษา ลักษณะการคิดอย่างเป็นระบบของสมาชิกช่วยให้สถานศึกษาเปลี่ยนแปลงไปสู่ความ มีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวได้กับสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พัชรินทร์ ช่วยศิริ (2554 : 44) สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม หมายถึง การปฏิบัติงานที่เน้นการสร้างหรือพัฒนากลุ่ม โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ให้กับสมาชิก วิธีการทำงานโดยยึดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม บทบาทของสมาชิก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และนิเทศแบบกัลยาณมิตร ติดตามผลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง รวมทั้ง การส่งเสริม สนับสนุน และเสริมแรงโดยการสร้างขวัญกำลังใจให้กับครู

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 88) ได้กำหนดการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การที่จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ การที่จะสร้างหรือพัฒนากลุ่ม โดยการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะให้กับสมาชิก จะต้องตั้งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่ม ทั้งในลักษณะของบุคคลและของกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มต้องมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาของกลุ่ม ดังนี้

1. การจัดการให้ครูในสถานศึกษามีเป้าหมายและมองเห็นปัญหาร่วมกัน เพื่อการมุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน
2. การจัดการเพื่อให้มีการวางแผนในการดำเนินงานแก้ปัญหาร่วมกัน เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนในการใช้วิธีระดมสมอง โดยการใช้คำถามและการให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบแนวทางต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อประกอบการพิจารณา และเป็นการกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดในการที่จะปฏิบัติงานต่อไป
3. การบริหารจัดการเพื่อให้ทำงานอย่างมีความสุข การทำงานเป็นกลุ่ม จะประสบความสำเร็จได้ เมื่อทุกฝ่ายมีความเต็มใจและพอใจที่จะปฏิบัติงานร่วมกัน ควรมีการแบ่งงานให้ชัดเจนเหมาะสมกับวัย ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของแต่ละคน ในขณะที่เดียวกัน ก็ให้มีการประสาน

สัมพันธ์ระหว่างงานต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้งานดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ในการทำงานควรให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในการร่วมคิดร่วมทำ โดยเฉพาะผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของครูผู้สอน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นของตนเองเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการสกัดกั้นความคิดเห็นของคนอื่น จะทำให้ผู้ที่ทำงานเป็นทีมหมดขวัญกำลังใจ

Glickman, Carl.D and Others. (2004 : 343) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้การทำงานกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งของการนิเทศ การศึกษาบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มต้องพิจารณาว่าพฤติกรรมใดบ้างที่จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึง บทบาทและความพร้อมของสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนได้แสดงบทบาทที่เน้นบุคคลและเน้นงาน มากน้อยเพียงใด บทบาทใดที่เกิดขึ้นแล้ว และบทบาทใดยังขาดอยู่ โดยผู้นำกลุ่มต้องตระหนักถึงบทบาท ที่เน้นทั้งงานและเน้นทั้งบุคคล เป็นหน้าที่ที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติ กลุ่มที่สมาชิกประสบความสำเร็จนั้น ผู้นำจะต้องให้สมาชิกภายในกลุ่มเข้าใจหน้าที่หรือบทบาทของตนภายในกลุ่ม ให้สมาชิกทุกคนได้ทราบว่ามิบบทบาทใด ซึ่งผู้นำกลุ่มจะต้องมอบหมายให้กับสมาชิกในกลุ่มดำเนินงาน โดยได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกกับผู้นำ สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม เป็นการวางแผนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน ให้ครูทุกคนได้สื่อสารกัน อย่างเปิดเผย มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ได้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม เปิดโอกาสให้ครูทุกคนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ มีการประเมินผล งานของตนเองเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น และการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

4.4 การพัฒนาหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 20-22) ได้กำหนดกระบวนการในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน รวม 7 ภารกิจ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

2. พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงาน

วิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น

4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา เป็นลายลักษณ์อักษร ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแผนแม่บท การดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์กรในทุกฝ่ายได้รับทราบ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และขอความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

- 2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.3 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.4 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน
- 2.5 กำหนดการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
- 2.6 จัดทำคำอธิบายรายวิชา
- 2.7 จัดทำหน่วยการเรียนรู้
- 2.8 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- 2.9 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.10 กำหนดสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้
- 2.11 กำหนดการวัดผลและประเมินผล
- 2.12 บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร

ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร

- 3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 3.2 จัดหา เลือก ใช้ ทำ และพัฒนาสื่อ
- 3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้
- 3.4 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

5.1 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการภายในสถานศึกษา

5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุง พัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินการ รวมทั้ง ปัญหาข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการใช้หลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือในการพัฒนาและการปรับปรุงองค์ประกอบบางอย่างในชั้นเรียนได้อย่างมีอิสระ สามารถพิจารณาได้จาก 3 องค์ประกอบ คือ

1. รูปแบบ (Format) ของหลักสูตร วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral-only)
2. แหล่งการพัฒนาที่เกี่ยวข้องระหว่างครูกับบุคคลอื่น ๆ ในระดับเขตการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญระดับจังหวัดและรัฐบาล รวมทั้งสำนักพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือแบบเรียนออกมา
3. ระดับการมีส่วนร่วมของครูกับหลักสูตรในแต่ละประเภท

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 89) ได้กำหนดการพัฒนาหลักสูตร จะต้องสอดคล้องกับการพัฒนาครูอย่างเหมาะสม ก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ผู้นิเทศต้องพิจารณาว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และประสบการณ์การสอนของครูผู้สอนแต่ละคนมากน้อยเพียงใด ถ้าไม่เหมาะสมก็ควรปรับปรุงใหม่ กล่าวคือ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนไม่มากนัก จะเหมาะสมกับการพัฒนาหลักสูตรแบบลอกเลียนแบบ ซึ่งครูเหล่านี้ จะมีการปรับปรุงหลักสูตรเพียงเล็กน้อย แต่ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนปานกลาง ครูกลุ่มนี้จะขาดความเชี่ยวชาญในการเขียนหลักสูตร จึงจำเป็นต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรจากภายนอก และสำหรับครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนสูง จะมีส่วนร่วมในการแสดงการพัฒนาหลักสูตรแบบลอกเลียนแบบ พร้อมทั้ง สามารถให้ข้อเสนอแนะ แนวทางที่ควรพัฒนาหลักสูตร รวมทั้ง สร้างสรรค์หลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับหลักสูตรภายในและหลักสูตรท้องถิ่นได้

การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน ครูแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อจัดทำและนำหลักสูตรไปใช้ประเมินผล การใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ท้องถิ่น ชุมชน พัฒนา และปรับปรุง หลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน การนิเทศติดตามผล และประเมินผลการใช้หลักสูตร การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กาญจนา จันทะพันธ์ (2554 : 49) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การ แนะนำ ช่วยเหลือ โดยใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ แนะนำให้กับครูผู้สอนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การจัดทำ สารหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล และยังเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรไปใช้ได้ถูกต้อง อีกทั้งจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมและมีคุณภาพ ตรงตามความต้องการและสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน

ภาวิดา นิลเอสงค์ (2555 : 21) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ต่าง ๆ ของโรงเรียน ที่สร้างไว้เป็นระบบ เพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ทุกเวลา ตามความถนัด ความสนใจของแต่ละบุคคล

พวงเพชร ตรีคุณบุรณะ (2556 : 22) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง แผนการดำเนินการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจัดให้กับผู้เรียนทั้งในด้านของเนื้อหาวิชา มวลประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

Glickman, Carl.D and Others. (2004 : 343) กล่าวว่า รูปแบบของหลักสูตร มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นหลักสูตรที่จัดแบ่งเนื้อหาสาระของการเรียน ออกเป็นหน่วยย่อยตามข้อเท็จจริง
2. รูปแบบการเชื่อมโยงความคิดรวบยอด เป็นหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาหลัก และกิจกรรม ต่าง ๆ ที่มีความสำคัญกับเนื้อหาหลัก ให้ผู้เรียนปฏิบัติ เป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน
3. รูปแบบการเน้นผลที่จะได้รับ เป็นหลักสูตรที่กำหนดเป้าหมายของการเรียน และอาจจะกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอน จัดกระบวนการเรียนรู้แก่ ผู้เรียน สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาให้มีการเรียนการสอน ที่เหมาะสม มีการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การให้ออกสารหนังสือเพื่อศึกษาค้นคว้า การให้มีคณะทำงานในการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ หลักสูตร ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร มีการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ มีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติ เพราะฉะนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญ และทำหน้าที่ในจุดนี้อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ ตามจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้น จะต้องมีการวางแผนเพื่อการพัฒนา นับแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การศึกษาหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการเลือกรูปแบบที่เหมาะสม กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายอย่างกว้างขวาง ที่สามารถพัฒนาได้ทั้ง กระบวนการ นับแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หรือพัฒนาหลักสูตรเฉพาะส่วนที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา หรือพัฒนาในส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอนก็ตาม จุดประสงค์สำคัญก็คือการให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำมาจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคม และประเทศชาติ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญทั้งด้านความรู้ ความคิด สติปัญญา และสามารถรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้

การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนครู แสวงหาข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อจัดทำและนำหลักสูตรไปใช้ ประเมินผลการใช้ หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ท้องถิ่น ชุมชน พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน การนิเทศติดตามผล และประเมินผลการใช้ หลักสูตร การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูล สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง โครงสร้างของเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอนที่สถานศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ตนเอง ซึ่งการจบหลักสูตรจะต้องอาศัยกิจกรรมการเรียนการสอน เวลาเรียน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และพัฒนาตนเองตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

4.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียน ได้มีนักวิชาการ นักวิจัยให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

นิลรัตน์ นวกิจไพฑูริย์ (2556 : 155) กล่าวว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียน การสอนในชั้นเรียนของครู โดยการนำวิธีการหรือนวัตกรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการวิจัยในลักษณะที่ผู้วิจัยยังคงทำหน้าที่ผู้สอนตามปกติ สามารถใช้เครื่องมือวัดผลที่มีอยู่

แล้ว ไม่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจำนวนมาก เน้นข้อมูลรายบุคคล และไม่ต้องใช้สถิติที่ซับซ้อน ข้อมูลส่วนใหญ่ มาจากการสังเกตพฤติกรรม เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง และศึกษากับนักเรียนที่สอนในชั้นเรียน มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มุ่งนำผลไปใช้เพื่อให้ผู้เรียน ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนามากกว่าการตีพิมพ์เผยแพร่

ชัชวาล พงษ์พงศ์พันธ์ (2558 : 23) ได้ให้ความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนว่า เป็น กระบวนการวิจัยศึกษาหาความรู้ เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน ควบคุมไปกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียน และปรับปรุงการสอน พัฒนาอาชีพและความก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเอง

สุวิมล ว่องวานิช (2560 : 24) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นเครื่องมือ สำคัญที่ช่วยให้โอกาสครูในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะการทำวิจัย การประยุกต์ใช้ เป็นการสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้ปฏิบัติ เนื่องจากช่วยในการพัฒนาวิชาชีพครู และข้อค้นพบ ที่ได้มาจากกระบวนการสืบค้นที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการสะท้อนผล ทำให้การวิจัยแบบนี้ ส่งเสริม บรรยากาศของการทำงานแบบประชาธิปไตย ที่ทุกฝ่ายเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และยอมรับ ในการค้นพบร่วมกัน ช่วยกันตรวจสอบวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้ครูกล้าที่จะเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการวิจัยทางการศึกษาแขนงหนึ่งที่มีประโยชน์ และคุณค่าต่อการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษาในหลาย ๆ ด้าน

Kemmis, S. and Mc Taggart, R. 1990. (1990 : 5) กล่าวถึงความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นแบบหนึ่งของการรวบรวมการศึกษาค้นคว้า การสะท้อนตนเองโดยผู้ปฏิบัติงาน ในสถานการณ์

Dick, B. (2001) อธิบายถึงความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นระเบียบวิธีวิจัย ที่มีเป้าหมาย 2 อย่าง ตามชื่อเรียก 2 คำ “Action” กับ “Research” กล่าวคือ Action ลงมือทำ นำมาซึ่ง การเปลี่ยนแปลงในหน่วยงาน ชั้นเรียน โรงเรียน หรือชุมชน Research วิจัย เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ ให้กับผู้วิจัย รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัย หรือทั้ง 2 ฝ่าย ในเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลงและ ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง จุดเน้นสำคัญของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การลงมือปฏิบัติและ สำคัญลำดับรองลงมา คือ วิจัยช่วยในรูปของการเพิ่มพูนความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงานโดยตรง กล่าวคือ เน้นการทำวิจัยในงานที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่เป็นการดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อเสาะหา ค้นหา เกี่ยวกับเรื่องของตัวเอง เช่น ครูก็มองงานของครูและถามตัวเองว่าทำไมตนถึงทำเช่นนั้น ทำไมถึง ได้ผลอย่างนั้น เมื่อครูทำรายงานวิจัย ผลงานวิจัยของครูเป็นการนำเสนอการค้นหาย่างมีระบบถึงพฤติกรรม ของตนและเหตุผลของพฤติกรรมเหล่านั้น รายงานแสดงถึงกระบวนการที่ครูได้ดำเนินการ เพื่อเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ครูก็เข้าใจและเรียนรู้ถึง ความเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนและผู้เกี่ยวข้อง และเพื่อจะได้ดำเนินการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองและพัฒนาางานของตนเองต่อไป โดยสรุป 2 คำ ดังกล่าว

มีการทำงานร่วมกันคือการปฏิบัติ บอกถึงความเข้าใจ และความเข้าใจช่วยส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติต่างเอื้อซึ่งกันและกัน Mccutcheon and Jurg (1990 : 148) ให้ความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการศึกษาอย่างมีระบบ ซึ่งมีการรวบรวม การร่วมมือ การสะท้อนตนเอง การใช้วิจารณ์ญาณและเป็นการดำเนินการของผู้ปฏิบัติงานในการศึกษาค้นคว้าการปฏิบัติงานของตน

จากการศึกษาข้อมูลความหมายของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยที่ครูทำเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนของผู้เรียนบางคน บางกลุ่ม หรือทั้งหมด ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และพฤติกรรมของผู้เรียน โดยมีกระบวนการวางแผน ปฏิบัติตามแผน สังเกตผลที่เกิดขึ้น และการสะท้อนความคิด

รูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียน

นิลรัตน์ นวกิจไพฑูริย์ (2560 : 156) ได้กำหนดรูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียนสามารถดำเนินการใน 2 รูปแบบ คือ

1. การดำเนินการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจปัญหา หรือสถานการณ์ในชั้นเรียน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย ซึ่งจะเรียกการวิจัยแบบนี้ว่าการวิจัยในชั้นเรียน มีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1.1 การสำรวจในชั้นเรียน เป็นการสำรวจเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความรู้ ความคิด พฤติกรรม ปัญหา หรือสิ่งที่ผู้สอนต้องการอยากรู้ วิธีการสำรวจ อาจใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เช่น ความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียน ปัญหาการประเมินผลตามสภาพจริง การเปรียบเทียบความสนใจในการเรียนวิชาพละของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง เป็นต้น

1.2 การศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากการสอบกับคะแนนจากแฟ้มสะสมงานของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

1.3 การศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม โดยมุ่งไปที่นักเรียนที่มีพฤติกรรมพิเศษ เช่น นักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว นักเรียนที่มีสมาธิสั้น นักเรียนที่มีทักษะบางอย่างเด่นกว่าคนอื่น เป็นต้น การศึกษาลักษณะนี้เป็นการศึกษาในเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุด

1.4 การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน เป็นการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนในกลุ่ม นักเรียนในชั้น และปฏิสัมพันธ์กับครู โดยเน้นการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออก อาจจะใช้วิธีการสังเกต ใช้เทคนิคสังเกต เช่น การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน การศึกษาพฤติกรรมช่วยเหลือเด็กพิเศษจากเด็กปกติ เป็นต้น

1.5 การศึกษานิวคิเวทียาในชั้นเรียน เป็นการศึกษากาพรวมของชั้นเรียนในทุกด้าน เพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เหมาะสำหรับการทำความเข้าใจชั้นเรียนที่มีความพิเศษบางอย่าง เช่น สภาพการเรียนการสอนตามหลักสูตรปัจจุบันที่เอื้อต่อการสอนแบบคละเด็กปกติกับเด็กพิเศษ

1.6 การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา จะเป็นการวิเคราะห์เอกสาร เช่น การวิเคราะห์ภาพประกอบในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิเคราะห์เนื้อหาที่ส่งเสริมความเข้มแข็งในครอบครัวของหนังสืออ่านประกอบ ระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น รูปแบบการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ในชั้นเรียน ทุกรูปแบบข้างต้น จะเป็นการวิจัยในชั้นเรียนที่ครูมักศึกษาวิจัยเพื่อเป็นฐานในการทำวิจัยปฏิบัติการ ในชั้นเรียน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย

2. การดำเนินการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน เป็นลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action Research มุ่งเน้นใช้ผลการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน มีกระบวนการในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือกระบวนการ PAOR ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การสังเกต ตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งกระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอน เป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องในลักษณะบันไดเวียน ซึ่งจะเรียกการวิจัยแบบนี้ว่า การวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน

ขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ (2556 :156) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน (Plan) ประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์และสำรวจปัญหา เพื่อนำไปสู่การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยรายละเอียดที่ครูควรดำเนินการ ได้แก่ วิเคราะห์สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหา การเรียนรู้ของผู้เรียน และสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นอย่างไร ปัญหาใดเป็นปัญหาเร่งด่วน หรือมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด สำหรับแหล่งปัญหาวิจัยได้จากการประเมินผลการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้สังเกตและบันทึกไว้ หรือได้จากการตรวจร่องรอย การปฏิบัติงานของผู้เรียน และหลักฐานอื่น ๆ ที่ได้จากการวัดผลตามสภาพจริง รวมทั้งข้อมูลการประเมิน การเรียนรู้หลังสิ้นสุดการเรียนการสอน หลังจากนั้นจึงพิจารณาคัดเลือกปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข พร้อมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เพื่อนำไปสู่ การค้นหาวัตรกรรมในการแก้ปัญหาในขั้นตอนต่อไป

1.2 ขั้นศึกษาทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อหาแนวทางต่าง ๆ ของการแก้ปัญหา เมื่อได้ปัญหาวิจัยแล้ว ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา ครูควรศึกษาทฤษฎี แนวคิด หรือหลักการที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับปัญหาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสามารถศึกษาจากเอกสาร ตำรางานวิจัย บทความหรือการสอบถามผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ

1.3 เลือกนวัตกรรมหรือวิธีการที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากที่ครูวิเคราะห์ปัญหา คัดเลือกปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข รวมทั้งวิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุ

เพื่อนำไปสู่การค้นหาวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสาเหตุ เช่น สาเหตุเนื่องจากวิธีการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมหรือไม่ สามารถดำเนินการได้ตามกระบวนการที่วางไว้ ครูต้องหาวิธีการใหม่ หรือพบว่า ขาดสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูก็ผลิตหรือจัดหาสื่อมาใช้แก้ปัญหาในการดำเนินการ ขั้นนี้ต้องใช้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.4 การเขียนเค้าโครงการวิจัย เป็นการนำผลของการวางแผนการวิจัยมาจัดทำเป็นโครงการ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อไป

2. ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) ประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

2.1 การจัดทำแผนการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะต้องจัดทำแผนการเรียนรู้ของเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้วัตกรรมหรือวิธีการที่เลือกไว้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบของแผนการเรียนรู้ตามปกติ

2.2 การสร้างเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องมีการวัดผลการเรียนรู้ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะต้องพิจารณาว่าจะใช้เครื่องมือใดที่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลที่ต้องการวัด เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้มีหลายชนิด เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบทดสอบการปฏิบัติ แบบประเมินผลงาน เป็นต้น

2.3 การปฏิบัติการสอน เมื่อครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมหรือสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว ก็นำมาดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ได้เลย

3. ขั้นการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน (Observe) เป็นขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลผลของการนำนวัตกรรม วิธีการแก้ปัญหาไปใช้ หรือผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยใช้เครื่องมือวัดผล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลที่ได้จากการใช้วิธีการหรือนวัตกรรมในการแก้ปัญหานั้น ๆ

4. ขั้นการสะท้อนผลหรือการสะท้อนความคิด (Reflect) เป็นขั้นตอนที่ครูนำผลที่ได้จากการใช้นวัตกรรมมาสะท้อนผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งสรุปบทเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เพื่อนครู ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้บริหาร ผลสรุปที่ได้จากขั้นตอนนี้จะนำไปสู่การปรับปรุง และแก้ไขการปฏิบัติงานของครู ซึ่งครูสามารถนำผลที่ได้ไปวางแผนการปฏิบัติงานของตนต่อไป

5. การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ (2555 : 218) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) หมายถึง เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพประเภทหนึ่งจากกลุ่มเป้าหมายที่ประกอบไปด้วยผู้ร่วมสนทนาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่ง Beck, Trombetta and Share (1986) Cited in Vaughn et al. (1996 : 4) อ้างใน นรินทร์ สังข์รักษา (2555 : 218) ได้กล่าวถึง ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ว่าเป็น “การสนทนาที่ไม่เป็นทางการ โดยการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาให้ตรงกับหัวข้อที่มีลักษณะ

เฉพาะเจาะจง ที่ได้กำหนดไว้” โดยผู้ร่วมสนทนาจะต้องมีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน (Homogeneous) เพื่อไม่ให้เกิดการครอบงำทางความคิด (Dominate) กลุ่มละประมาณ 8-10 คน ไม่ควรเกิน 15 คน (ถ้ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญน้อยกว่านี้ จะไม่เกิดบรรยากาศการโต้แย้งกันทางความคิด ทำให้ผู้วิจัยขาดข้อมูลที่หลากหลายและขาดความสมบูรณ์ หรือหากมากเกินไปจะควบคุมได้ยาก รวมถึงการบันทึกเสียงอาจบันทึกเสียงได้ไม่ครบถ้วน)

การร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการทราบเกี่ยวกับความรู้สึก การตัดสินใจ การใช้เหตุผล การโต้แย้ง และความประทับใจ เป็นต้น โดยทีมงานจะต้องประกอบไปด้วยผู้ดำเนินรายการ (Moderator) ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นคนเดียวกันกับนักวิจัย แต่ถ้าเป็นคนเดียวกันได้จะดีมาก เพราะผู้วิจัย ทราบประเด็นการสนทนาเป็นอย่างดี ผู้ดำเนินรายการเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดสนทนากลุ่ม โดยผู้ดำเนินรายการจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการจัดสนทนากลุ่ม สามารถควบคุมการสนทนากลุ่ม รู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเด็นการสนทนาเป็นอย่างดี และมีความสามารถในการเปิดประเด็น และกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศในการสนทนา เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มผู้สนทนาและนักวิจัย โดยผู้ดำเนินรายการจะต้องมีแนวคำถามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยที่แนวคำถามจะต้องเรียงกันตามความต่อเนื่องของเนื้อหา จะช่วยให้ผู้ดำเนินรายการมีความสะดวก ราบรื่น ไม่วกวน และถามตามประเด็นได้ครบถ้วน

การเริ่มการสนทนา ผู้ดำเนินรายการจะต้องสร้างบรรยากาศ สร้างความคุ้นเคย และสร้างความเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนา รู้สึกผ่อนคลายและกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง แล้วจึงเริ่มสนทนาประเด็นหลัก และปิดท้ายด้วยคำถามที่ผ่อนคลายความรู้สึก ในการสนทนาควรใช้เวลาประมาณไม่เกิน 3 ชั่วโมง ในระหว่างการดำเนินการสนทนา ผู้ดำเนินรายการจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ตลอดเวลา และเพิ่มประเด็นใหม่ในการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และพยายามให้ทุกคนมีโอกาสได้พูด นอกจากผู้ดำเนินรายการแล้ว ยังมีทีมงานที่คอยให้ความช่วยเหลือ อันประกอบไปด้วย ผู้จัดบันทึกการสนทนา จะมีหน้าที่คอยจัดบันทึกการสนทนา ตลอดจนพฤติกรรม กิริยา ท่าทาง รวมทั้งการเป็นผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ ในการเตือนผู้ดำเนินรายการให้สนทนาในบางประเด็นที่ยังบกพร่อง หน้าที่อีกอย่าง คือ จะต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินรายการในด้านการวาง และการเรียกชื่อ เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจะต้องมีเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ซึ่งจะคอยอำนวยความสะดวกในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ การอัดเทป การบริการอาหารว่าง และเครื่องดื่ม เป็นต้น อุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม คือ อุปกรณ์บันทึกเสียง ส่วนสถานที่ในการสนทนากลุ่ม ควรจะมีบรรยากาศที่สบายและผ่อนคลาย อาจเป็นในห้องหรือใต้ต้นไม้ก็ได้ และก่อนที่จะลาจากกัน ควรต้องมีของขวัญของที่ระลึก มอบแก่ผู้เข้าร่วมการสนทนา เพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ มีขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การเตรียมการก่อนการจัดสนทนากลุ่ม

1.1 การกำหนดหัวข้อประเด็นและร่างแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มให้เป็นหมวดหมู่หรือหัวข้อใหญ่

1.2 การเตรียมบุคลากรในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้เตรียมบุคลากรในการร่วมจัดกลุ่มสนทนา ดังนี้

1.2.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คือ ผู้ถามคำถามและกำกับการสนทนาให้เป็นไปตามแนวทางของข้อที่ศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ตรงกับประเด็นที่จะศึกษามากที่สุดในเวลาที่กำหนด

1.2.2 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-taker) คือ ผู้ทำหน้าที่จดคำพูดทุกคำพูด ในการสนทนากลุ่มให้ได้มากที่สุด รวมทั้งจดกิริยาท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่ม และบรรยากาศในขณะสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลจากคำพูดและท่าทางของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 2 คน เพื่อช่วยในการจดประเด็นคำตอบที่ผู้บันทึกคนที่ 1 อาจจดไม่ทัน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้น

1.2.3 เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider) ทำหน้าที่บริการ เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่ม เช่น การจัดอุปกรณ์ขยายเสียง การบริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

1.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการจัดสนทนากลุ่ม อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ เครื่องขยายเสียงและเครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล

2. สถานที่จัดสนทนากลุ่ม คือ ห้องประชุม ซึ่งเป็นสถานที่จัดสนทนากลุ่มที่สะดวกสำหรับสมาชิกทุกคนมากที่สุด บรรยากาศเงียบสงบ อากาศถ่ายเทสะดวกได้ดี ไม่มีเสียงรบกวน แดดไม่ร้อน และสิ่งอำนวยความสะดวกมีครบอยู่แล้ว

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ไม่เกิน 3 ชั่วโมง ในช่วงเวลา 9.00 - 12.00 น. ซึ่งนับว่าเป็นเวลาที่เหมาะสม และให้สมาชิกได้พูดคุย เสนอแนะได้อย่างเต็มที่ และมีสมาธิในการร่วมสนทนาอย่างมาก

4. การกำหนดบุคคลที่เข้าร่วมสนทนา สำหรับคุณสมบัติผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ผู้ปฏิบัติและผู้รับผิดชอบโครงการ ประกอบด้วยกลุ่มครู ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นต้น

5. ขั้นตอนการดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยดำเนินการตามรายละเอียด โดยการนัดหมายสมาชิกกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยแจ้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ให้ผู้รับเชิญมาร่วมกลุ่มสนทนาทราบ โดยย้ำเรื่องการเข้าร่วมประชุมตรงตามเวลา และเข้าร่วมประชุมตามสถานที่ นัดหมาย

วรุฒิ โรมรัตนพันธ์ (ม.ป.ป.) (สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.academia.edu/27779014>) ให้ความหมาย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนาของกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) เป็นกลุ่ม โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจะถูกคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง หรือเป็นผู้สามารถให้ข้อมูลที่ต้องการได้ ดังนั้น ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจึงจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะหลาย ๆ ประการ ที่คล้ายคลึงกัน (Homogeneity) โดยกลุ่มคนเหล่านี้ จะถูกเชิญ ให้มาร่วมวงสนทนากันอย่างเป็นธรรมชาติในบรรยากาศที่เหมาะสม โดยมีจำนวนสมาชิกอยู่ระหว่าง 8-10 คน

เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2556 : 4) การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้รับความนิยมซึ่งเน้นการสนทนา ถกเถียง อภิปรายของบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ ในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง องค์ประกอบที่สำคัญ คือ ประเด็นหรือแนวคำถามในการสนทนาที่มีความชัดเจนและการเรียงลำดับเป็นอย่างดีซึ่งต้องมีคำถามนำคำถามหลักและคำถามเพื่อการสรุป ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่สนทนา ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม นอกจากนั้น ต้องมีเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ได้แก่ ผู้จัดบันทึกและเจ้าหน้าที่ที่บริการทั่วไป ตลอดจนมีอุปกรณ์ สถานที่ และการกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม คุณลักษณะของผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มที่ดี ต้องมีความสุภาพ จริงใจ ยืดหยุ่น เคารพในผู้เข้าร่วม ร่วมสนทนา และแสดงบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยให้การสนทนาที่มีความราบรื่น สำหรับข้อจำกัดในสนทนากลุ่ม พบว่า การสนทนากลุ่ม อาจใช้ไม่ได้กับประเด็นที่มีความอ่อนไหว หรือประเด็นที่เป็นเรื่องที่มีความเป็นส่วนตัวสูง รวมทั้งยังมีข้อจำกัดหลายประการในการดำเนินการซึ่งหากดำเนินการไม่เหมาะสม ก็ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและผลการวิจัยที่ไม่น่าเชื่อถือ หรือไม่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้

รัตนะ บัวสนธิ์ (2556 : 128-148) กล่าวถึง การสนทนากลุ่มในการวิจัย ไว้ว่า การสนทนากลุ่มมิใช่การสัมภาษณ์กลุ่ม แต่เป็นลักษณะการดำเนินงานที่อาศัยการสัมภาษณ์ พูดคุยกันระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างน้อยอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกนั้น การสัมภาษณ์กลุ่ม จะเป็นการซักถามบุคคลต่าง ๆ ในกลุ่ม ตามประเด็นที่นักวิจัยกำหนดไว้ และมุ่งให้บุคคลได้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กับนักวิจัยเป็นหลัก ดังนั้น ประเด็นที่กำหนดขึ้นนั้นจึงต้องเป็นประเด็นที่บุคคลในกลุ่มจะสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี สามารถที่จะโต้ตอบซึ่งกันและกัน ทั้งในลักษณะที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ประการที่ 2 นั้น กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม เป็นบุคคลที่ผู้วิจัยคัดเลือก กำหนดให้เข้าร่วมกลุ่ม โดยพิจารณาตามคุณสมบัติต่าง ๆ และเมื่อคัดเลือกมาแล้ว ก็ให้บุคคลเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กันมากที่สุด หรือมุ่งให้บุคคลในกลุ่มได้มีการอภิปรายโต้แย้งกันนั่นเอง ความคิดเห็น ที่ได้จากการสนทนาอาจหลากหลาย ขึ้นอยู่กับมุมมองและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

องค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม ในการดำเนินการสนทนากลุ่มประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๆ ได้แก่ กรอบแนวคิด และประเด็นการสนทนา บุคคลที่เกี่ยวข้องในการสนทนา เวลา และสถานที่ในการสนทนา โดยแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

1. กรอบแนวคิดและประเด็นการสนทนา จะได้มาจากปัญหาวิจัย กรอบแนวคิด และประเด็นการสนทนานั้นจะต้องสอดคล้องและนำไปสู่การได้คำตอบให้กับปัญหาวิจัยในครั้งนั้น กรอบแนวคิดและประเด็นสนทนาควรเป็นลักษณะข้อความที่ทำให้ผู้ร่วมสนทนาสามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบซึ่งกันและกันได้ ไม่ควรจะเป็นข้อความในทำนองที่จะให้ผู้ร่วมสนทนาตอบว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย”

2. บุคคลที่เกี่ยวข้องในการสนทนา ประกอบไปด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้ร่วมสนทนา และผู้จดบันทึกและผู้ให้บริการทั่วไป ซึ่งผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม และมีความเข้าใจในหัวข้อประเด็นที่จะทำการสนทนาเป็นอย่างดี สามารถเข้ากับกลุ่มสนทนาได้อย่างเหมาะสม ส่วนผู้ร่วมสนทนานั้น การสนทนากลุ่มและผู้ให้บริการทั่วไป ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้ข้อมูลได้ ตามวัตถุประสงค์วิจัยและผู้จดบันทึก (notetaker) ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยหรือผู้ดำเนินการสนทนา โดยผู้จดบันทึกทำหน้าที่ช่วยผู้วิจัยในการจดบันทึกหรือวลีสั้น ๆ เพื่อใช้ประกอบการถอดเทปที่บันทึกการสนทนา รวมทั้งบันทึกอาการกิริยาของผู้พูดด้วยว่า ขณะที่พูดนั้นผู้พูดมีสีหน้าเช่นไร การบันทึกคำพูดและอาการกิริยาของผู้พูดนี้ นอกจากจะใช้เพื่อความเข้าใจและสะดวกในการถอดเทปบันทึกแล้ว ก็ยังจะนำไปใช้เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ ตีความข้อมูล คำตอบที่ได้จากการสนทนากลุ่มได้อีกด้วย

3. เวลาและสถานที่ในการสนทนา การดำเนินการสนทนากลุ่มควรจัดเวลาให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้ร่วมสนทนา วันเวลาให้ผู้ร่วมสนทนาว่าง สามารถเข้าร่วมประชุมได้ในระยะเวลา ที่เหมาะสม สถานที่ ที่เหมาะสมในการดำเนินการสนทนากลุ่มจะต้องเป็นสถานที่ที่ผู้เข้าร่วม สนทนาสามารถเดินทางมาเข้าร่วม สนทนาได้อย่างสะดวกและปลอดภัย และเป็นสถานที่ที่ค่อนข้างส่วนตัว หรือไม่ถูกรบกวนจากบุคคลอื่น ๆ ที่จะทำให้เกิดขัดจังหวะในการสนทนา

4. ขั้นตอนดำเนินการสนทนากลุ่ม ในการดำเนินการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญ ๆ เช่น กำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย การสร้างกรอบความคิดและประเด็นการสนทนา การดำเนิน การสนทนาตามลำดับกรอบความคิดและประเด็นการสนทนา

5. ข้อดีและข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มมีข้อดี ข้อจำกัด ดังนี้

ข้อดีของการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) ประหยัดงบประมาณและสามารถดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว
- 2) ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็จริงจำนวนมาก และเป็นข้อมูลที่อยู่ในภาษาพูดของบุคคลนั้น ๆ เอง

3) เนื่องจากการสนทนากลุ่มเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลหลาย ๆ คน ไปพร้อม ๆ กัน จึงช่วยการลดความเขินอายหรือประหม่าที่จะตอบคำถาม ทำให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มกล้าแสดงความคิดเห็น

4) สามารถใช้วิธีการสะท้อนกลับคำตอบของผู้ร่วมสนทนาเพื่อเป็นการยืนยันคำตอบและช่วยในการตีความคำตอบได้ถูกต้อง

5) ถ้าหน่วยงานจัดการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความต้องการและความเป็นไปได้ในการดำเนิน การพัฒนานวัตกรรมดังกล่าว จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนำไปใช้วางแผนพัฒนาเพื่อให้ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้

6) บางครั้งคำตอบที่ได้จากการสนทนากลุ่มจะทำให้นักวิจัยสามารถสร้างคำถามใหม่ ๆ ขึ้นได้ เพื่อซักถามลงลึกถึงรายละเอียดข้อเท็จจริงได้มากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

1) ถ้าสร้างกรอบความคิดและประเด็นการสนทนาไม่ชัดเจน วกวน คลุมเครือ เรียงลำดับไม่ดี ก็จะทำให้คำตอบที่ได้จากการสนทนาสะเปะสะปะไม่สามารถตอบปัญหาหรือวัตถุประสงค์วิจัยได้ตามที่ต้องการ

2) ถ้าการคัดเลือกผู้สนทนาในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละครั้งแตกต่างกันมากทางพื้นภูมิหลัง โดยมีลักษณะข่มซึ่งกันและกัน เช่นเจ้าหน้าที่กับลูกหนี้ อาจจะทำให้บางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นก็ได้

3) ความคิดเห็นของผู้สนทนากลุ่มค่อนข้างจะได้รับอิทธิพลจากผู้ร่วมสนทนา มากกว่าความคิดเห็นอิสระของผู้ร่วมสนทนาคนนั้น ๆ

4) ประสิทธิภาพของการสนทนาขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ดำเนินการสนทนาโดยตรง ถ้าผู้ดำเนินการสนทนาขาดประสบการณ์หรือความสามารถก็จะทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนาขาดความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมาก

5) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์และทักษะในการวิเคราะห์เป็นอย่างมาก

จากการศึกษาข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คือ การให้กลุ่มบุคคลหนึ่งที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาทำการสนทนาโต้ตอบ แสดงความรู้สึกร่วมกันและกันในประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้ และสามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาได้อย่างกว้างขวาง ละเอียดลึกซึ่ง

6. การนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน

6.1 ห้องเรียนเป็นฐาน

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (2562 : 7) ได้ให้ความหมายของห้องเรียนเป็นฐานว่า หมายถึง การคำนึงถึงคุณภาพของห้องเรียนที่มีคุณภาพของครู และผู้เรียน โดยครูจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ครูมีการนำผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไปใช้พัฒนาผู้เรียน ที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนในห้องเรียนเป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ ด้วยตัวของผู้เรียนเอง ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นไปตามที่หลักสูตรต้องการ มีทักษะทางวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต

กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2 (2561 : 1) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง "ห้องเรียนคุณภาพ" เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา ในการบริหารจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพในสถานศึกษา บนพื้นฐานความเชื่อว่า หากการจัดการเรียนการสอนระดับรายวิชามีคุณภาพตามเกณฑ์ห้องเรียนคุณภาพแล้ว สถานศึกษาแห่งนั้นก็อาจจะกลายเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ หรือมีความเป็นเลิศ โดยมีการปฏิบัติในหน่วยเล็ก ๆ ของโรงเรียน คือ ห้องเรียน ดังนั้น ความหมายของ "ห้องเรียนคุณภาพ" จึงหมายถึง การจัดการเรียนการสอนระดับรายวิชา หรือระดับชั้นเรียน โดยครูผู้สอนหรือครูประจำชั้น ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี หรือความงอกงามของผู้เรียน หรือส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน โดยมีกระบวนการที่จะต้องนำไปปฏิบัติ 5 ประการ ได้แก่

- 1) ครู คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 2) การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้อิงมาตรฐาน
- 3) การสร้างวินัยเชิงบวก
- 4) การวิจัยในชั้นเรียน
- 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เพื่อการสอน และสนับสนุนการสอน

จากการศึกษาห้องเรียนเป็นฐาน สรุปได้ว่า ห้องเรียนเป็นฐานคือห้องเรียนที่มีคุณภาพ โดยการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูและนักเรียน

6.2 การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 23) กล่าวว่า การนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เป็นการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยเน้นการบูรณาการงาน/โครงการต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยีทางไกล (DLTV/DLIT) การอ่านออกเขียนได้ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2 (2563 : 7) กล่าวว่า การนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานตามบริบทของโรงเรียน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้จักครูและนักเรียนโดยรอบด้าน ด้วยข้อมูลสารสนเทศของครู

คุณภาพผู้เรียน จุดเด่น จุดพัฒนาของครูและนักเรียนที่เป็นแบบอย่างได้ ครูรู้จักนักเรียนโดยรอบด้าน ด้วยข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนแต่ละคน คุณภาพผู้เรียนและจุดเด่น จุดพัฒนาของนักเรียนและนักเรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตรที่เป็นแบบอย่างได้

6.3 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 4) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียน การสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถาม และถาม อภิปราย ร่วมกันผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ประกอบด้วย

1. Active Learning ส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิดและการกระทำของผู้เรียนการมีวิचारณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะมีโอกาส มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงและมีการใช้วิचारณญาณในการคิดและตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทาง การเรียนรู้ค้นหาสไตล์การเรียนรู้ของตนเอง สู่การเป็นผู้รู้คิด รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น Active Learning จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ในการมีวิचारณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมินตัดสินใจ และการสร้างสรรค์
2. Active Learning สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความร่วมมือในการปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม
3. Active Learning ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน จูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย ผู้เรียนเลือกเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบและทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ
4. Active Learning ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวก ทั้งตัวผู้เรียนและตัวครู เป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจความสามารถที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา(Multiple Intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเอง ส่วนครูผู้สอนต้องมีความตระหนักรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 4) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริง สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ได้สร้างสรรค์ผลงาน สร้างนวัตกรรมและนำเสนอผลงานด้วยตัวเอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 (2562 : 11) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติโดยมีครู เป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ มีความเข้าใจในตนเอง ใช้สติปัญญา คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมที่บ่งบอกถึงการมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามระดับช่วงวัย ซึ่งผู้รับ การนิเทศต้องจัดทำหน่วยหรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่การออกแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงสร้างองค์ความรู้ ผ่านการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) การได้ปฏิบัติงานสร้างสรรค์งานและนำเสนอผลงานด้วยตัวเอง

7. วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)

นักวิชาการได้กล่าวถึง Best Practices รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

7.1 Best Practices คืออะไร American Productivity and Quality Center (อ้างถึงใน บุญดี บุญญาภิกิจ, 2548 : 10-11) ได้ให้คำจำกัดความของ Best Practices ว่า คือการปฏิบัติทั้งหลายที่สามารถก่อให้เกิดผลที่เป็นเลิศสอดคล้องกับ บูรชัย ศิริมหาสาร (2548) ที่กล่าวว่า Best Practices คือ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง แล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้น เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดของตนเอง นอกจากนี้ ชัด บุญญา (2550) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practices เป็นความรู้เทคนิควิธีการ ที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อข้อจำกัดของวิธีการและหน่วยงานนั้นๆ ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า Best Practices คือ วิธีปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือเป็นการปฏิบัติที่ทำให้องค์กรก้าวหน้าสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งวิธีปฏิบัตินั้นรวมถึง ความรู้ เทคนิค วิธีการที่พัฒนา ปรับปรุงมาจากการปฏิบัติจริงด้วยตนเองสำหรับในวงการศึกษา ได้มีหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาหลายหน่วยงาน ได้ให้ความสนใจและดำเนินการให้มีการศึกษาและค้นหา Best Practices ทางการศึกษา

7.2 Best Practices กับ Good Practice เป็นคำที่ใช้กล่าวถึง การปฏิบัติงานในองค์กรที่สามารถปฏิบัติได้ดี มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ โดยเป็นที่รับรู้กันทั่วไปในองค์กร แต่ยังไม่มีการวิจัยหลักฐานหลังจากยืนยันชัดเจน หรือมีกระบวนการตรวจสอบอย่างมีระบบว่าดีจริง

หรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า Good Practices เป็นเส้นทางที่องค์กร จะก้าวไปสู่ การมี Best Practices

7.3 ความสำคัญของ Best Practices มีผู้กล่าวว่า "ถ้านำความรู้ไปใช้ ความรู้นั้น ก็ยิ่งเพิ่มคุณค่า เพราะทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ให้แตกแขนงออกไปอย่างกว้างขวาง" ซึ่งพบว่า Best Practices มีความสำคัญและมีบทบาทต่อการส่งเสริมให้มีการใช้ความรู้ ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ดังนี้

7.3.1 ส่งเสริมให้คนในองค์กร มี Best Practices ในการทำงานที่ช่วยเพิ่มผลผลิตทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ดังคำกล่าวของ Peter Senge ที่ว่า “ความรู้ คือ ความสามารถในการทำอะไรก็ตามอย่างมีประสิทธิภาพ (Knowledge is the capacity for effective actions)” นอกจากนี้ Edward Lee Thorndike (1874-1949) ผู้ค้นพบทฤษฎีความต่อเนื่อง (Connectionism) ทฤษฎีนี้ มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการลองผิดลองถูก เช่น เมื่อให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอะไรอย่างหนึ่งซึ่งไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน ผู้เรียนจะทำแบบลองผิดลองถูก เพื่อเลือกสิ่งที่เป็นจริง มีคุณค่า และละทิ้งที่ไม่มีคุณค่าหรือมิใช่ความจริง จนกระทั่งค้นพบว่าควรทำอย่างไร จึงจะถูกต้องและรวดเร็วก็จะเลือกทำด้วยวิธีนั้นในครั้งต่อไป นั่นคือ ผู้เรียนได้สร้าง Best Practices ในการทำงานของตนเอง ซึ่ง Best Practices ของผู้เรียนแต่ละคน อาจจะไม่เหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ เพราะเป็นข้อสรุปวิธีการทำงานที่ต่างคนต่างค้นพบตามแนวทางของตนเองเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกันจึงจะรู้ว่าวิธีการของใครดีที่สุด

7.3.2 ส่งเสริมองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ David Garvin อ้างถึงใน บุญดี บุญญากิจ (2548 : 26) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งแปลงความรู้ของคนไปเป็นความรู้ขององค์กร การจะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น จะต้องมิตักษะ 5 ด้าน ได้แก่ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การทดลองศึกษาหาแนวทางใหม่ๆ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การเรียนรู้จากวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศของคนอื่น และการถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กร จะเห็นว่า Best Practices เป็นหนึ่งในห้าของทักษะในองค์กรแห่งการเรียนรู้

7.3.3 ส่งเสริมองค์กรให้มีการพัฒนาแบบก้าวกระโดด วิธีการที่ใช้พัฒนาองค์กร เพื่อเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่องมีหลายวิธี แต่วิธีที่สามารถทำให้องค์กรพัฒนาแบบก้าวกระโดดสามารถย่อระยะเวลาในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรที่มีอยู่ไม่ก็วิธีและวิธีการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ การศึกษาวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ หรือ Best Practices ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จหรือทำได้ดีกว่าเราแล้ว นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ดีกว่าเดิม เช่นโรงเรียนที่เพิ่งวางระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน หากต้องการความสำเร็จในการดำเนินงานอย่างรวดเร็วก็สามารถไปศึกษาเรียนรู้วิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศจากโรงเรียนที่ได้ดำเนินการมาก่อน และประสบผลสำเร็จเป็นโรงเรียนต้นแบบ

7.4 แนวทางการพิจารณา Best Practices ในสถานศึกษา Best Practices ในสถานศึกษา เกิดขึ้นได้จากการที่สถานศึกษาได้ดำเนินการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบครบวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA โดยวิธีการปฏิบัติงานที่เป็น Best Practices อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการทำงานเชิงระบบ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะเกิดขึ้นมากกว่าขั้นตอนหนึ่งเสมอ ทั้งนี้ การพิจารณาว่า วิธีปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา วิธีปฏิบัติใดที่จะเรียกได้ว่าเป็น Best Practices นั้น มีแนวทางการพิจารณา 6 ประการ ดังนี้

7.4.1 วิธีปฏิบัตินั้นดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้แก่ ชุมชนหรือผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังได้สร้างความพึงพอใจให้กับบุคลากรส่วนใหญ่ในสถานศึกษาอีกด้วย

7.4.2 วิธีปฏิบัตินั้น ผ่านกระบวนการนำไปใช้อย่างเป็นระบบครบวงจรจนเห็นผลสำเร็จอย่างชัดเจน ว่าทำให้เกิดคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือวิธีปฏิบัตินั้นมีกระบวนการ PDCA จนเห็นแนวโน้มความสำเร็จของตัวชี้วัดที่ชัดเจนว่าการดำเนินงานมีแนวโน้มที่พัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และเมื่อนำวิธีการนั้นไปปฏิบัติซ้ำ ก็ได้ผลลัพธ์ที่ใกล้เคียงกัน

7.4.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาสามารถบอกเล่าถึงวิธีปฏิบัตินั้นได้ว่า "ทำอะไร ? (what)", "ทำอย่างไร ? (how)" และ "ทำไม ? จึงทำ ทำไปทำไม ? (why)"

7.4.4 ผลลัพธ์จากวิธีการปฏิบัตินั้น เป็นไปตามองค์ประกอบ ข้อกำหนดของการพัฒนาคุณภาพเชิงระบบ ที่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า

7.4.5 สามารถระบุได้ว่าความสำเร็จที่ได้เกิดขึ้นนั้นเกิดจากปัจจัยใดบ้าง และปัจจัยนั้นได้ก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและยั่งยืนอย่างแท้จริง

7.4.6 มีการใช้กระบวนการจัดการความรู้ (KM : Knowledge Management) ในการดำเนินงาน

7.5 กระบวนการค้นหา Best Practices ในสถานศึกษาสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา เช่น ผู้ปฏิบัติงานของระบบโดยตรงที่เรียกว่า ชุมชนแนวปฏิบัติ (Community of Practices) ผู้ประเมินคุณภาพ ศึกษานิเทศก์หรือผู้ให้คำปรึกษาการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา สามารถค้นหา Best Practices ได้โดยการดำเนินตามขั้นตอน โดยค้นหาว่าสถานศึกษาหนึ่งๆ มีวิธีการปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพอย่างไร โดยวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา ความคาดหวังของผู้ปกครอง และชุมชนรวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ว่าคาดหวังกับสถานศึกษานี้อย่างไรบ้าง

จากการศึกษาข้อมูลสรุปได้ว่า Best Practices ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพที่จะเป็นสื่อในการเรียนรู้ หรือเป็นรูปธรรมในการเทียบระดับ (Benchmarking) ของสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งแนวทางที่นำเสนอนี้มาจากประสบการณ์ของนักวิจัยในโครงการวิจัย และพัฒนาการเรียนรู้อัตนศึกษา TOPSTAR ซึ่งต้องเรียนรู้

และจัดการความรู้จากภาคสนามให้มีความชัดเจนและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

8. วงจรบริหารงานคุณภาพ

ความสำเร็จของสถานศึกษาในปัจจุบันต้องใช้กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ และให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดจึงจำเป็นต้องมีเทคนิคการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ ปัจจุบันสถานศึกษาได้นำเทคนิคการบริหารงานแบบต่าง ๆ มาใช้ในองค์กร หนึ่งในเทคนิคการบริหารงานอย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ คือ วงจรบริหารงานคุณภาพ (PDCA) ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้ปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย คือ การวางแผน (Plan :P) การปฏิบัติ (Do :D) การตรวจสอบ (Check :C) และการพัฒนา (Act :A) โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการตามวงจรบริหารงานคุณภาพ ไว้ดังนี้

สุรัตน์ สุทธิซิวาล (2555 : 16) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพเดมิ่ง (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือการวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

1. Plan คือ กำหนดสาเหตุของปัญหา จากนั้นวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือทดสอบเพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. Do คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย
3. Check คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่าบรรลุผลตามแผนหรือหากมีสิ่งใดที่ทำผิดพลาดหรือได้เรียนรู้อะไรมาแล้วบ้าง
4. Act คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือหากผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผน ให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว แม้ว่าวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้น จากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงจะทำให้ได้ข้อสรุปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้

สุธาสิณี โพธิจันทร์ (2558 : Online) กล่าวว่า วงจร PDCA เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการที่สอดคล้องกับแผนงานจะนำไปสู่ความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งต้องมีวิธีการตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และเมื่อดำเนินงานเสร็จสิ้น ต้องนำผลงานที่ผ่านมาสรุปหาข้อดี ข้อด้อย เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในรอบต่อไปเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น

สทธร เพชรวิโรจน์ชัย (2564 : Online) กล่าวว่า วงจร PDCA คือ วงจรบริหารงานคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน Plan-Do-Check-Act เป็นกระบวนการที่ใช้ปรับปรุงการทำงานขององค์กรอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาดังต่อเนื่อง (Continuous improvement) จุดเด่นคือเป็นกระบวนการที่ทำซ้ำได้เรื่อย ๆ จนกลายเป็นวงจร (Cycle)

Deming, W. Edwards (1986 : 48) กล่าวว่า หลักการบริหารตามกระบวนการพัฒนาคุณภาพวงจร PDCA มี กระบวนการบริหารตามลำดับ 4 ขั้นตอน ต่อไปนี้

1. การวางแผน (Plan) การวางแผนจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ ข้อกำหนดของการวางแผนมีดังนี้

- 1.1 กำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน
- 1.2 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- 1.3 กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายให้ชัดเจน และถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

เป็นไปได้

2. การปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระบบ คือ

2.1 การวางกำหนดการ

- 2.1.1 การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องกระทำ
- 2.1.2 กำหนดเวลาที่คาดว่าจะใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง
- 2.1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ

2.2 การจัดแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

2.3 การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน

- 2.3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมด และทราบเหตุผลที่ต้องกระทำนั้น ๆ
- 2.3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลยพินิจอันเหมาะสมในการปฏิบัติงานด้วยความยืดหยุ่นภายใต้ข้อจำกัดของแนวทางที่กำหนดไว้

2.3.3 สอนให้ผู้ร่วมงานฝึกกระบวนการทางความคิด โดยการฝึกฝนด้วย

การทำงาน (On – The – Job - Training)

- 2.3.4 พัฒนาให้เป็นคนมีความสามารถหลาย ๆ ด้าน
- 2.3.5 พัฒนาจิตใจรักการร่วมมือกัน

3. การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบทำให้รับรู้สถานการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

- 3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
- 3.2 รวบรวมข้อมูล

3.3 พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

3.4 การรายงานจะเสนอผลการประเมิน รวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว

4. การแก้ปัญหา (Action) ผลของการตรวจสอบ หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลงานไม่ได้มาตรฐานให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาตามลักษณะปัญหาที่ค้นพบ

4.1 ถ้างานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ

4.2 ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกันเพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก

จากแนวคิดและหลักการดังที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า วงจรการบริหารคุณภาพ เป็นการจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องใช้ปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) Plan คือ การวางแผน 2) DO คือ การปฏิบัติ 3) Check คือ การตรวจสอบ และ 4) Act คือ การพัฒนา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการยกระดับคุณภาพงานให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

9. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์

9.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพชุมชน

โรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์ ตั้งอยู่เลขที่ 207 หมู่ที่ 2 ตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ รหัสไปรษณีย์ 81120 โทรศัพท์ 075-699209 โทรสาร 075-699209 E-mail : ktsschool@hotmail.com, website : <http://www.kts.ac.th> เนื้อที่ 200 ไร่ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาตราง กระบี่

ประวัติความเป็นมาโรงเรียน

โรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์ สร้างขึ้นจากความต้องการของชุมชนชาวอำเภอลองท่อม หน่วยงานราชการและพระครูอาทรสังวรกิจ เจ้าอาวาสวัดคลองท่อม โดยคณะผู้ปกครองนักเรียน ประชาชน บริจาคสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น จำนวน 1 หลัง และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งและเปิดการเรียนการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2507 ณ เลขที่ 207 ถนนเพชรเกษม ตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ รหัสไปรษณีย์ 81120 บนเนื้อที่ 200 ไร่ มีนักเรียน จำนวน 17 คน ครู 2 คน ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.1) โดยมี นายชลอนครินทร์ ดำรงตำแหน่งเป็นครูใหญ่ ในปี พ.ศ. 2520 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติเปิดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.4) โดยมีนักเรียนทั้งหมด 129 คน ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนพระราชทานดีเด่นขนาดกลางในระดับเขตการศึกษา 4 เมื่อ พ.ศ. 2526 และปีการศึกษา 2535 ได้รับ

อนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้เปิดสอน ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขา พาณิชยกรรม จำนวน 1 ห้องเรียน โรงเรียนได้รับเลือกให้เข้าโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาปรับปรุงส่งเสริมชนบท รุ่นที่ 1 (ค.ม.ช.1)

โรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียน 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบัน มีนักเรียน จำนวน 1,776 คน จำนวนห้องเรียน 50 ห้องเรียน มีนายกิตติ วิชัยดิษฐ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

เปิดสอน

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

เขตบริการ

มีเขตพื้นที่บริการ 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลคลองท่อมใต้ ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลเพลา ตำบลพุดดินนา ตำบลคลองท่อมเหนือ

9.2 ข้อมูลของบุคลากร

มีบุคลากรทั้งหมด 119 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ข้าราชการครู 82 คน พนักงานราชการ 5 คน ครูอัตราจ้าง 4 คน และเจ้าหน้าที่อื่น 23 คน

9.3 ข้อมูลนักเรียน

ปัจจุบัน มีนักเรียนทั้งหมด 1,776 คน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1,095 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 681 คน

9.4 เศรษฐกิจชุมชน และสภาพแวดล้อม

โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน มีเส้นทางคมนาคมโดยรอบ ซึ่งสามารถเดินทางได้สะดวก สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ผู้คนอาศัยหนาแน่น ลักษณะบ้านเรือนอยู่ติดกัน มีบริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ ไปรษณีย์สาขาคองท่อม ตลาดกลางยางพารา โรงพยาบาลคลองท่อม อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจและเกษตรกร

9.5 ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม

ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ การรำมโนราห์ การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

9.6 การศึกษา

ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับปริญญาตรี อาชีพหลัก คือ รับจ้างและค้าขาย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ ศาสนา อิสลาม ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัวต่อปี 72,000 บาท

9.7 วิสัยทัศน์

ผู้เรียนมีมาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานสากล น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใส่ใจสิ่งแวดล้อม มีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัยโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

9.8 พันธกิจ

- 1) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล
- 2) น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่ทันสมัยโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

9.9 ปรัชญาของโรงเรียน

“ ปัญญา นรานัน รตนัน ” หมายถึง ปัญญา คือ แก้วประดับคน

9.10 คำขวัญประจำโรงเรียน

สามัคคีมีวินัย ใจรักเรียน

9.11 สัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

เครื่องหมายประจำโรงเรียน เป็นรูปวงกลม ภายในประกอบด้วย ชื่อโรงเรียน คลองท่อมราชภัฏรำไพพรรณี ต้นไม้ ปรัชญาโรงเรียน “ปัญญา นรานัน รตนัน” ธารน้ำไหล กระบี่คู่ และ ช่อชัยพฤกษ์ ลดหลั่นลงมาตามลำดับ ทั้งหมดหมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยความร่วมมือของ ประชาชนอำเภอคลองท่อม

9.12 สีประจำโรงเรียน

เทา – เหลือง

สีเทา หมายถึง สมอง สติปัญญา

สีเหลือง หมายถึง ศาสนา จริยธรรม

สีเทา – เหลือง หมายถึง มีความรู้สติปัญญาล้ำเลิศ และคงไว้ซึ่งศาสนา จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

9.13 ยุทธศาสตร์การพัฒนา (Strategy Issues)

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษา
3. ขับเคลื่อนให้ผู้เรียนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. เร่งรัดปฏิรูปการบริหารจัดการที่ทันสมัยโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

9.14 จุดเน้น (Focus Point)

โรงเรียนคลองท่อมราชภัฏรำไพพรรณี ได้กำหนดจุดเน้นเพื่อพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 3 ปี (พ.ศ.2561-2563) กำหนด 4 จุดเน้น ดังนี้

1. จุดเน้นด้านผู้เรียน
2. จุดเน้นด้านการจัดการศึกษา
3. จุดเน้นด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. จุดเน้นด้านการบริหารจัดการ

จุดเน้นด้านผู้เรียน

1. ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใกล้เคียงกับผลสัมฤทธิ์ระดับชาติ
2. พัฒนานักเรียนให้สามารถสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษาและภาษาอาเซียนอย่างน้อย 1 ภาษา
3. สร้างความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ส่งเสริมผู้เรียนด้านความสามารถพิเศษ
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี

และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จุดเน้นด้านการจัดการศึกษา

1. พัฒนาหลักสูตรโรงเรียนและหลักสูตรทางเลือกเทียบเคียงกับหลักสูตรมาตรฐานสากล ส่งเสริมความเป็นเลิศ ตอบสนองต่อความถนัดและศักยภาพผู้เรียน
2. จัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ ด้วยภาษาอังกฤษ (EIS)
3. จัดการเรียนการสอนโดยพัฒนาใช้ระบบห้องเรียนคุณภาพ ที่มีหนังสือตำราเรียนสื่อ ICT แหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล
4. จัดระบบการวัดและประเมินผลตามมาตรฐานสากล
5. จัดหลักสูตรให้มีรายวิชาการศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ (IS1) รายวิชาการสื่อสารและการนำเสนอ (IS2) และรายวิชาการนำองค์ความรู้ไปใช้บริการสังคม (IS3)

6. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการศึกษาอย่างทั่วถึง
7. ส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
8. บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่กระบวนการจัดการศึกษาในชั้นเรียน

จุดเน้นด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

1. ส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้การวิจัย สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย
2. ส่งเสริมความก้าวหน้าของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีวิทยฐานะสูงขึ้น
3. ยกย่องเชิดชูเกียรติครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นมืออาชีพ

จุดเน้นด้านการบริหารจัดการ

1. พัฒนาภูมิทัศน์ภายในสถานศึกษาให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงามและปราศจากขยะ
2. พัฒนาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวในสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น สวยงาม
3. เผยแพร่ผลงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ภายนอก

1. พัฒนาการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพและเทคโนโลยีที่ทันสมัย
2. สถานศึกษาบริหารจัดการโดยเน้นการกระจายอำนาจ ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม
3. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายสนับสนุนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10.1 งานวิจัยในประเทศ

สุภาพรณ์ กิตติรัชตานนท์ (2551 : 138) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า

- 1) รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยประเด็นหลัก 7 ด้านและ ประเด็นย่อย 23 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านวัตถุประสงค์ของการนิเทศมี 1 ประเด็น คือ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ และร่วมมือกับครูให้สามารถพัฒนาตนเองพัฒนาวิชาชีพ และพัฒนาการเรียนการสอน ที่จะนำไปสู่คุณภาพของผู้เรียน 2) ด้านเนื้อหาของการนิเทศมี 5 ประเด็น คือ การพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐาน การออกแบบการเรียนรู้การจัดการจัดการเรียนรู้อัตนผล ประเมินผลการเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน 3) ด้านกระบวนการนิเทศมี 6 ประเด็น คือ การสร้าง ความตระหนักเกี่ยวกับคุณภาพ การวางแผนการนิเทศ การสร้างเครื่องมือ สื่อการนิเทศ การนิเทศการเรียนการสอน การประเมิน ติดตามผลการขยายผล สร้างวัฒนธรรมคุณภาพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ 4) ด้านวิธีการนิเทศมี 4 ประเด็น คือ การนิเทศแบบตรงตัว การนิเทศแบบให้ผลผลิต การนิเทศแบบคลินิกการนิเทศเพื่อพัฒนา 5) ด้านผู้นิเทศมี 3 ประเด็น คือศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการของโรงเรียน 6) ด้านระยะเวลาการนิเทศมี 1 ประเด็น คือนิเทศทั้งในและนอกเวลาที่ครูทำการสอน 7) ด้านปัจจัยเอื้อหรือ

ข้อจำกัดในการนิเทศมี 3 ประเด็น คือการจัดทำระบบรายงานผลการนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เข้าใจง่าย ถูกต้องและเป็นรูปธรรมเพื่อการติดตามผลของหน่วยงานต้นสังกัด การพัฒนาความรู้ด้านการนิเทศภายในให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และทีมผู้บริหารกำหนดบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและทีมงานให้ชัดเจนมากขึ้น 2) ด้านรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถปฏิบัติตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถปฏิบัติตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในรูปแบบได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมาก 3) ด้านผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

วชิรา เครือคำอ้าย (2552 : 335) ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรู เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา มีชื่อว่า รูปแบบการนิเทศดับเบิลพีไออี (PPUE) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมความรู้หรือเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ (Preparing : P) 2) ขั้นเตรียมวางแผน การนิเทศ (Planning : P) 3) ขั้นดำเนินการนิเทศ (Implementing : I) 4) ขั้นประเมินผลการนิเทศ (Evaluating : E) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจสอบ ประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ ผลการตรวจพบว่า อาจารย์พี่เลี้ยงมีสมรรถภาพการนิเทศการสอนที่ส่งเสริม การคิดหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู มีสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิด หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการนิเทศ และนักเรียนมีความสามารถ ในการคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศในระดับมากที่สุด นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับเห็นด้วยมาก ผู้เกี่ยวข้องเสนอแนะว่า ควรนำรูปแบบ การนิเทศไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูรายวิชาอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนาครู

พัชรินทร์ ช่วยศิริ (2554 : 119) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของ โรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในและปัญหา ข้อเสนอแนะ การนิเทศภายในของโรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลีใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และ

ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเป็นผู้บริหาร และครู จำนวน 20 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในรูปแบบพรรณนา ความเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. การดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี ใน 5 ด้าน มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง มีการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ และให้การสนับสนุน เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม มีการพัฒนาให้ครูมีทักษะการทำงานกลุ่ม เข้าใจบทบาทของตน รับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตามโครงสร้างการบริหารงาน 3) ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพครูมีการอบรมครูเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพทั้งด้านเทคนิคการสอนและการส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ได้ให้ครู มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้บริหารสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และจัดการประชุมอบรม ติดตามและประเมินหลักสูตร 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มีการดำเนินการให้ครูนำการวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินการนิเทศ ภายใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ขาดคนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและ ประสบการณ์ในด้านการนิเทศ ภาระงานของผู้นิเทศมีมาก ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการนิเทศ ควรให้การอบรมกับผู้ที่จะต้องทำหน้าที่นิเทศ จัดประชุมเพื่อติดตามผลการนิเทศ 2) ด้านการพัฒนาทักษะ การทำงานกลุ่ม มีความแตกต่างกันทางความคิดของครู ครูมีภาระงานมาก ควรลดภาระงานของครู ควรส่งเสริมให้ครูยอมรับฟังความคิดของคนส่วนใหญ่ 3) ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ขาดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพที่มีความหลากหลายและไม่ตรงกับความ ต้องการ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลายและควรส่งเสริมทักษะการเขียนเชิงวิชาการให้กับครู 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ขาดความรู้และประสบการณ์ ของครูในการจัดทำหลักสูตรใหม่ บุคลากรในบางกลุ่มสาระขาดแคลน ควรจัดอบรม และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรแก่ครู และจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมและ 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ขาดความรู้ ด้านเทคนิค การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูควรให้ความรู้และคำแนะนำในการจัดทำวิจัยที่ถูกต้องแก่ครู

เรื่องกิตติ์ วัชชุม, จำนง วงษ์ชาวม และวนิดา หงษ์มณีรัตน์ (2555 : 45) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในกับประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครพนม เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับเปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์ ระหว่างการดำเนินงาน ตามกระบวนการนิเทศ ภายในกับประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้ให้และผู้รับการนิเทศและเพื่อหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในและประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการสอนของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) การดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นของผู้ให้และผู้รับการนิเทศ

โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน โดยผู้ให้การนิเทศมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในสูงกว่าผู้รับการนิเทศ 4) ประสิทธิภาพการสอนของครูตามความคิดเห็นของการดำเนินงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้รับการนิเทศ มีความคิดเห็นของครูสูงกว่าผู้ให้การนิเทศ 5) ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายใน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 6) ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 7) การดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในกับประสิทธิภาพการสอนของครู โดยภาพรวมสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 8) การดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในที่ควรพัฒนาคือขั้นตอนเตรียมการนิเทศและการปรับปรุง แก้ไขวิธีการนิเทศและควรพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัด การเรียนรู้ ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และด้านการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

หะมะสูติง มามะ (2556 : 21) ได้ทำวิจัย เรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลาม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบ บทบาท การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามพบว่า ขนาดโรงเรียนต่างกัน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนที่มีประสบการณ์ต่างกัน โดยภาพรวมมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ปราโมทย์ หนูกลัด และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2557 : 759 -770) ได้ทำวิจัย เรื่อง แนวทางการนิเทศภายในของสถานศึกษาอำเภอลานสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการนิเทศภายในของสถานศึกษาอำเภอลานสัก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนมีปัญหาสูงที่สุดส่วนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีปัญหาต่ำที่สุด ด้านพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการนำบันทึกหลังสอนไปทำวิจัย มีปัญหาต่ำที่สุด

อรสา กุณศิลาและสุเทพ อ่วมเจริญ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนิเทศแบบเพื่อนช่วย เพื่อนเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของครูคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของครูคณิตศาสตร์ 2) ศึกษาความคิดเห็น ของครูคณิตศาสตร์ที่มีต่อการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จากการสอนของครูที่ได้รับการนิเทศและการปฏิบัติตามกระบวนการ การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูที่ได้รับการนิเทศ แบบเพื่อนช่วยเพื่อน สูงขึ้นในระดับมากทุกด้าน 2) ครูมีความคิดเห็นต่อการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงขึ้น หลังจากการจัด การเรียนรู้ของครูที่ได้รับการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

กิตติพันธ์ มิตรเจริญ และจุไรรัตน์ สุตรุ่ง (2558 : 90) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาการจัดการ การนิเทศการสอนในโรงเรียนอัสสัมชัญสมุทรปราการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนอัสสัมชัญสมุทรปราการ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า 1) การเตรียมการจัดการนิเทศการสอนด้าน การวางแผนจัดทำเป็นนโยบายการปฏิบัติงานของฝ่ายวิชาการ มีการสำรวจความต้องการจำเป็นทาง ด้านการนิเทศการสอนโดยการอภิปรายกันในกลุ่มผู้บริหาร บุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการวางแผน คือคณะกรรมการนิเทศ การเรียนการสอน มีการกำหนดช่วงเวลาการนิเทศการสอน จากความต้องการร่วมกันของครูผู้สอนและผู้นิเทศจำนวน 2 ครั้งต่อภาคการศึกษา ด้านการเตรียมบุคลากรในการนิเทศ คณะกรรมการงานนิเทศการเรียนการสอนจะพิจารณาคณะสมบัติ ประสพการณ์ ด้านการนิเทศการสอน มีการให้ความรู้แก่บุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศการสอนโดยจัดให้มีการศึกษาดูงาน ด้านการเตรียม งบประมาณเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์สำหรับการนิเทศการสอน ส่วนใหญ่จัดสรรจากงบประมาณประจำปี ของโรงเรียนและมีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการนิเทศการสอน โรงเรียนมีการสร้างเครื่องมือใช้เอง 2) การดำเนินการนิเทศการสอน ด้านเทคนิควิธีการนิเทศการสอนส่วนใหญ่ใช้การนิเทศ แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้เทคนิค และวิธีการในการนิเทศตามข้อตกลง ระหว่าง ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสังเกตการสอน ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการนิเทศการสอน จะสนับสนุนให้ครูมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยการสร้างความเข้าใจ ให้ทราบถึงเป้าหมายของการนิเทศอย่างแท้จริง มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ผลงานการนิเทศการสอนในโรงเรียนโดยการจัดประชุม เพื่อแจ้งผลการดำเนินงาน อย่างสม่ำเสมอ ด้านการติดตามผลการดำเนินการ นิเทศการสอนโดยการประชุมปรึกษาหารือเมื่อสิ้นสุดภาคเรียน 3) การประเมินผลการจัดการนิเทศ การสอนผู้ประเมินคือ คณะกรรมการนิเทศการเรียนการสอน โดยกำหนดเวลาการประเมินผลเมื่อสิ้นสุด แต่ละภาคเรียนและแจ้งผลการ

ประเมินโดยการบอกเป็นรายบุคคล มีการนำประโยชน์จากการสรุปผลการประเมิน การจัดการนิเทศการสอนไปพัฒนาครูให้ตรงกับความต้องการจำเป็น

ทัศนาศ อัสตงพงพนา และจุไรรัตน์ สุตรุง (2558 : 7) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศการสอนของโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานการนิเทศการสอนของโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ มีการตั้งคณะกรรมการนิเทศการสอน มีหน้าที่ในการสังเกตการสอน ประเมินผลการนิเทศการสอนภายในโรงเรียน การกำหนดแผนงานการนิเทศการสอนดำเนินการโดย หัวหน้างานนิเทศการสอน ภายในโรงเรียนเท่านั้น โดยใช้ข้อมูลนโยบายและรายงานการปฏิบัติงานของโรงเรียนเครื่องมือในการนิเทศการสอนในโรงเรียนเป็นแบบบันทึกการสังเกตการสอนเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ใช้กระบวนการ นิเทศการสอนมี 3 ขั้นตอน คือ การประชุมเพื่อวางแผน การสังเกตการสอนและการประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ วิธีที่ใช้ในการประเมินผล คือ ให้ผู้นิเทศรายงานหลังการนิเทศการสอนทุกครั้ง ช่วงเวลาในการ ประเมินผลการจัดการนิเทศการสอน คือ หลังการนิเทศการสอน และคณะกรรมการร่วมประชุมอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะการปรับปรุง

นันทิยา เทียนวรรณ และจุไรรัตน์ สุตรุง (2558 : 32) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนราชินี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนราชินี ผลวิจัยพบว่า 1) ด้านการวางแผนการนิเทศภายใน พบว่า การสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความจำเป็นในการจัดนิเทศภายใน ศึกษาจากปัญหา การปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน โดยได้มอบหมายให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้ดำเนินการ มีการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลให้สอดคล้องกับนโยบายต้นสังกัด พิจารณาจากความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายในผู้บริหารเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติตามความเหมาะสม จากผู้มีตำแหน่งหน้าที่ตามสายงานบริหาร มีหน้าที่จัดทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนมีการประชุมชี้แจงให้คณะกรรมการรับทราบเรื่องวิธีการดำเนินงาน การจัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศ ให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนมีการกำหนดการปฏิบัติโครงการนิเทศภายใน ตามแผนงานของโรงเรียนและจัดทำโครงการนิเทศภายในช่วงปิดภาคเรียนที่ 2 2) ด้านการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ผู้กำหนดกิจกรรม การนิเทศภายในคือรองผู้อำนวยการ และคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายใน เกณฑ์ในการพิจารณากิจกรรมนิเทศ คือ สภาพความต้องการจำเป็นและปัญหาของโรงเรียน กิจกรรมการนิเทศที่โรงเรียนใช้ คือ การสังเกตการสอนและการติดตามผลการดำเนินงาน นิเทศภายในโรงเรียนอำนวยความสะดวกในการเสนอโครงการและการจัดกิจกรรม การนิเทศมีการส่งเสริมขวัญและกำลังใจ แก่ผู้ปฏิบัติงานด้วยการสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน 3) ด้านการประเมินผลนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนใช้วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติงาน ผู้รับผิดชอบคือรองผู้อำนวยการ

และคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายในและ ได้นำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน

นพรัตน์ ชัยเรือง และสาลินี จงใจสุรธรรม (2558 : 63) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนา รูปแบบการนิเทศภายในเพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เป็นเลิศของสถานศึกษาในจังหวัด นครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน และ 2) ประเมินการพัฒนาแบบการนิเทศภายในเพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ ของสถานศึกษาใน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินงานการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาของการนิเทศภายในของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยในการ นิเทศภายในของสถานศึกษา ที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ประกอบด้วย อาจารย์นิเทศ ผู้บริหาร สถานศึกษา วิธีการและกระบวนการนิเทศ การวัดและประเมินผลการนิเทศ 4) องค์ประกอบ ขั้นตอน และวิธีการของรูปแบบการนิเทศ ภายในมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ 5) ความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศ ภายในโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 6) คุณภาพการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู โดยรวม อยู่ในระดับมาก 7) ความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก 8) ความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศ ภายในของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 64) ได้ทำวิจัย เรื่อง การศึกษาบทบาทการนิเทศภายใน ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการ นิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศ ภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประสบการณ์ ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 3) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ภณทิรา สุปการ และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2558 : 1126) ได้ทำวิจัย เรื่อง รูปแบบ การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบรูปแบบ การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การนิเทศ การใช้เทคโนโลยี และ การประเมินผล 2) รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 เป็น พหุองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน โดยองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลทางตรงต่อ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์ประกอบด้านการประเมินผล การใช้ เทคโนโลยี และการนิเทศ 3) อันดับความสำคัญแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการ

การนิเทศการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์เรียงลำดับได้ ดังนี้ 1. การบริหารจัดการ 2. การประเมินผล 3. การมีส่วนร่วม 4. การนิเทศและ 5. การใช้เทคโนโลยี และ 4) ผลการยืนยัน รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศ สำหรับศตวรรษที่ 21 รูปแบบมีความเหมาะสมเป็นไปได้ถูกต้อง และนำไปใช้ ประโยชน์ได้

ทิฆัมพร วงศ์สิทธิ์ และจุไรรัตน์ สุตรุ่ง (2558 : 185) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการ รูปแบบการนิเทศ การสอนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน วิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการรูปแบบการนิเทศการสอนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย 2) ศึกษาความต้องการรูปแบบการนิเทศการสอนของครูผู้สอน แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน วิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย มีความต้องการนิเทศการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีความต้องการการนิเทศการสอนแบบ ร่วมพัฒนา วิชาชีพมากที่สุด 2) ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา และการงานอาชีพและเทคโนโลยี มีความต้องการ การนิเทศแบบร่วมพัฒนาชีพมากที่สุด ยกเว้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีความต้องการ การนิเทศแบบคลินิกมากที่สุด

จิราภรณ์ วงศาเอียด และจุไรรัตน์ สุตรุ่ง (2559 : 21) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการ ดำเนิน การนิเทศการสอนของกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการดำเนิน การนิเทศการสอนของกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study) 2) ศึกษาปัญหา การดำเนิน การนิเทศการสอนของกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study) ระดับประถมศึกษา โรงเรียนราชินีบน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมการดำเนินการนิเทศ พบว่า การเตรียมการ ดำเนิน การนิเทศมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยการจับกลุ่มการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีค่าเฉลี่ย ของการปฏิบัติ สูงกว่าข้ออื่น ๆ ปัญหาที่พบคือการอบรมระยะสั้นทำให้ครูขาดความรู้ความเข้าใจ ขั้นตอนการนิเทศการสอน ของกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน 2) ด้านการดำเนินการนิเทศ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยสมาชิกในกลุ่มนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไว้ดำเนินการสอน ในชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ย การปฏิบัติ สูงกว่าข้ออื่น ๆ ปัญหาที่พบคือ การนิเทศการสอนไม่เป็นไปตาม แผนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการติดตาม ประเมินผลการนิเทศ พบว่า การปฏิบัติอยู่ในระดับปาน กลาง โดยการเก็บข้อมูลสรุปผลการประเมินอย่างเป็นระบบมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงกว่าข้ออื่น ๆ ปัญหาที่พบคือ ผู้บริหารและครูมีเวลาไม่ตรงกันทำให้การติดตามประเมินผลขาดความต่อเนื่อง

จิริยา แดงอ่อน (2559 : 90) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการนิเทศ ภายในสถานศึกษากับ ประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก

กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการนิเทศภายใน สถานศึกษากับประสิทธิภาพ การสอนของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียน สังกัด สำนักงาน เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษากับประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

รักพงษ์ บุญศิริ (2559 : 228) ได้ทำวิจัย เรื่อง รูปแบบการนิเทศภายในด้านวิชาการ เครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศภายในควรมี 5 องค์ประกอบคือ การวางแผน การนิเทศภายในการให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำการนิเทศ การปฏิบัติงานเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศภายในด้านวิชาการ การสร้างขวัญและกำลังใจ และการประเมินผลการนิเทศ ผลการศึกษาสภาพภายในด้านการวางแผนการนิเทศ อยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจาก ในการทำงานทุกอย่างสิ่งสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติ บรรลุตามความต้องการหรือเป้าหมายรวมถึงการนิเทศภายในเช่นเดียวกัน คือการวางแผนการนิเทศ ภายใน เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

บดินทร์ เชนย์วิบูลย์ และจุไรรัตน์ สุตรง (2559 : 52) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการจัดการนิเทศการสอนภาษาอังกฤษของครูต่างชาติในโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษในระดับชั้นมัธยมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนภาษาอังกฤษของครูต่างชาติ ในโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูต่างชาติต้องการการนิเทศการสอนภาษาอังกฤษในภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการการนิเทศการสอนมากที่สุดคือ ด้านหลักสูตร รองลงมา คือ การวัดและประเมินผลและการจัดการเรียนการสอนตามลำดับ แนวทางการจัดการนิเทศการสอนครูต่างชาติ 1) ด้านหลักสูตร ควรมอบหมายให้หัวหน้าโครงการเป็นผู้ดูแลและทำการนิเทศครูต่างชาติ โดยใช้วิธีการนิเทศแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) 2) ด้านการจัด การเรียนการสอน ควรให้ครูต่างชาติได้เข้ารับการอบรม กับหน่วยงานต่างๆ ควบคู่กับการนิเทศแบบพี่เลี้ยง 3) ด้านสื่อการสอนควรส่งเสริมให้ครูต่างชาติได้ใช้วัสดุอุปกรณ์สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ตามความพร้อมของโรงเรียนอย่างอิสระ โดยผ่านการเห็นชอบจากโครงการ 4) ด้านการวัดและประเมินผลควรส่งเสริมให้ครู ใช้วิธีการวัด ประเมินผลที่หลากหลาย โดยครูพี่เลี้ยงคอยกำกับดูแลให้เป็นไปตามเกณฑ์ ของโรงเรียน

ชูศักดิ์ ชื่นเย็น และศันสนีย์ จะสุวรรณ (2559 : 641) ได้ทำวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนา การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาตามสภาพจริงและตามที่คาดหวัง และ 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การนิเทศภายในสถานศึกษาตามสภาพจริงและตามที่คาดหวังโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับของความถี่ความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย พบว่า การให้ ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing) รองลงมาการประเมินผลผลิตของการดำเนินงาน (Evaluating) รองลงมา การปฏิบัติงาน (Doing) รองลงมาการวางแผนการนิเทศ (Planning) และการสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา (1) ด้านการวางแผนการนิเทศควรมีการสำรวจ ความต้องการในการนิเทศภายในสถานศึกษา ควรมีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศที่ใช้ในการวางแผนการ นิเทศภายในสถานศึกษา ควรมีการจัดทำโครงการนิเทศภายในสถานศึกษา และควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ นิเทศภายในสถานศึกษา (2) ด้านการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำควรมีการอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ของวิทยากร ให้บุคลากรภายในสถานศึกษา (3) ด้านการปฏิบัติงานควรมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีการควบคุมคุณภาพการปฏิบัติการนิเทศภายในสถานศึกษาควรมีการประเมินความสำเร็จการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ควรมีการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ และควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน (4) ด้านการ สร้างขวัญและกำลังใจ ควรสร้างการรู้จักและยอมรับค่านิยมของตนเอง ควรมีบริการที่ตรงตามความต้องการของครูและควรมีช่องทางเลือกใช้การติดต่อสื่อสารได้หลายรูปแบบ เช่น ทางโทรศัพท์ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น (5) ด้านการประเมินผลผลิตของการดำเนินงานควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลของการนิเทศภายในสถานศึกษา ควรมีการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดทำรายงานผลการนิเทศภายในสถานศึกษา และควรมีการกำหนดกรอบการประเมินผลการนิเทศภายในสถานศึกษา

บุษิตา จันทรสิงคโทและสุบัน มุขระโกษา (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัย เรื่อง บทบาทการนิเทศ ภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและขนาดของสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน 2) ผลเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลเปรียบเทียบบทบาท การนิเทศภายในของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บทบาทในฐานะผู้นำบทบาทในการสร้างขวัญของครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมฤดี พิมลชาติ (2559 : 4) ได้ทำการวิจัย เรื่องความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในโรงเรียนวัดราชโอรส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในโรงเรียนวัดราชโอรส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานครจำแนกตามเพศและประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนวัดราชโอรส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการศึกษาสภาพและความต้องการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ครูที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนวัดราชโอรส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสภาพและความต้องการ ด้านการปฏิบัติ และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ส่วนด้านการวางแผน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิง มีความเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนวัดราชโอรสระดับสูงกว่าเพศชาย 3) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียน วัดราชโอรส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานครในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติ

พิทยา ฝั่งชลจิตร (2559 : 4) ได้ทำวิจัย เรื่อง ความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนของครูในกลุ่มเครือข่ายที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน ของครูในกลุ่มเครือข่ายที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 และเพื่อ 2) เปรียบเทียบความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนของครูในกลุ่มเครือข่ายที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการพัฒนาหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลทุกด้าน มีความต้องการอยู่ในระดับมาก 2) ครูที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนของครูในกลุ่มเครือข่ายที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความ ต้องการการนิเทศภายใน โรงเรียนของครูในกลุ่มเครือข่ายที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ในภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า รายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการ เรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผล

เยาวภา มโนภิรมย์ (2559 : 4) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการ นิเทศภายในด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า 1) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศภายในด้านการเรียน การสอนในโรงเรียน สำนักงาน เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ ในระดับมาก คือ ด้านการวางแผนนิเทศ ด้านการดำเนินการปฏิบัติการณ์นิเทศ ด้านการเสริมสร้าง กำลังใจและด้านการประเมินผลการนิเทศ 2) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศ ภายในด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน สำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน การนิเทศ ด้านการดำเนินการปฏิบัติการณ์นิเทศ และด้านการประเมินผลการนิเทศ มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ ระดับ .05 3) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศภายในด้านการ เรียนการสอนในโรงเรียน สำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อ พิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวางแผน การนิเทศ ด้านการดำเนินการปฏิบัติการณ์นิเทศ และด้านการ ประเมินผลการนิเทศ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อานนท์ สิงห์จ้อย (2560 : 135) ได้ทำการวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการ นิเทศภายในกับทักษะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการนิเทศภายในวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี 2) ศึกษาระดับ ทักษะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างกระบวนการนิเทศภายในกับทักษะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยเทคนิค สุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการนิเทศภายในวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสูงที่สุด คือ วางแผนการนิเทศ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ลงมือปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก และต่ำที่สุด คือ สร้างเสริมกำลังใจ อยู่ในระดับมาก 2) ทักษะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัย เทคนิคสุพรรณบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สูงที่สุด คือ วิเคราะห์ คำอธิบายรายวิชา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ วิเคราะห์กระบวนการประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด และต่ำที่สุด คือ วิเคราะห์ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการ นิเทศภายในกับทักษะการจัดทำ

แผนการจัด การเรียนรู้ของวิทยาลัย เทคนิคสุพรรณบุรีโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รุ่งรัตน์ กลั่นการบุญ และภูมิพิพัฒน์ รักษ์พรมงคล (2560 : 482) ได้ทำวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการนิเทศภายในงานวิชาการของครูโรงเรียนผดุงปัญญา จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหาแนวทางการนิเทศภายในงานวิชาการของโรงเรียนผดุงปัญญา จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศภายในงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านกระบวนการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การประเมินผลการนิเทศ และกระบวนการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวางแผนการนิเทศ 2) ปัญหา การนิเทศภายในงานวิชาการในภาพรวมพบว่า การปฏิบัติการนิเทศ มีปัญหามากที่สุด รองลงมาเป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ และการวางแผน การนิเทศตามลำดับ ส่วนแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในงานวิชาการของโรงเรียนผดุงปัญญา จังหวัดตาก 1) กระบวนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศ ควรมีการประชุมเพื่อศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนิเทศวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ ของสาเหตุกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา 2) กระบวนการวางแผนการนิเทศ สถานศึกษาควรมีการดำเนิน การประชุมการจัดทำแผนปฏิบัติการนำข้อมูลผลการวิเคราะห์ วางแผน นิเทศภายในโรงเรียนเป็นขั้นตอน เขียนเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียน 3) กระบวนการปฏิบัติการนิเทศ ควรดำเนินการนิเทศนำหลัก การนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ กิจกรรม และเครื่องมือนิเทศ ไปใช้ให้เหมาะสม 4) กระบวนการประเมิน ผลการนิเทศ ควรตรวจสอบความสำเร็จของโครงการสรุปรวมผลการประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติงานในโอกาสต่อไป

ชาญณรงค์ ศิริอำพันธ์กุล, สาธิต ผลเจริญ และสุรัชย์ ปิยานุกุล (2560 : 92) ได้ทำวิจัย เรื่องปัญหาและแนวทางการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โรงเรียนมีปัญหาในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา งานนิเทศด้านการวางแผน โรงเรียนมีปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนของเรื่องเครื่องมือและสื่อยังไม่หลากหลาย การไม่ปฏิบัติตามปฏิทินที่กำหนดไว้ และการยอมรับ ซึ่งกันและกันระหว่างผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ ด้านการประเมินผล มีปัญหาเรื่องการสรุปผลการรายงานผลการนิเทศที่ไม่ครบกระบวนการ การสรุปรายงานผลการประเมินตนเอง 2) แนวทางการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สำหรับผู้บริหาร มีดังนี้ ผู้บริหาร ต้องชี้แจง อบรมให้ครูตระหนักในคุณค่า ของการนิเทศภายใน การอบรมให้ความรู้เรื่องการนิเทศภายในให้ครบทั้งกระบวนการรวมทั้งการศึกษา ดูงานด้านการนิเทศภายในจากโรงเรียนอื่น ๆ ตั้งคณะกรรมการ การดำเนินงานการนิเทศภายใน ผู้บริหาร และคณะกรรมการร่วม

วิเคราะห์ปัญหา เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานให้ครอบคลุมทุกด้าน วางแผนร่วมกัน ในการจัดทำ แผนการนิเทศที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย ผู้บริหารต้องกำกับ ดูแล ติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และช่วยแก้ปัญหาได้อย่างทันที่ตั้งแต่การวางแผนการประเมินตนเอง และการสรุปการประเมินผลการนิเทศภายในของโรงเรียน และการปรับปรุงการนิเทศให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพในปีต่อ ๆ ไป

สุวาทิ ทองจีน (2561 : 6) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการ การนิเทศภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่มีผลการประเมิน คุณภาพ ภายนอกกรอบที่ 1-3 ในระดับคุณภาพสูงสุดการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการ การนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่มีผล การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบที่ 1-3 ในระดับคุณภาพสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัด กระบวนการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยม ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบที่ 1-3 ในระดับคุณภาพสูงสุด โดยภาพรวมมีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการ ประเมินผลและการรายงานผล การนิเทศ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ และด้านการ ปฏิบัติการนิเทศ

มะรอฟี เจาะละ (2561 : 83) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการ นิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรม การนิเทศ ภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ในภาพรวมอยู่ ในระดับมาก 2) การวิเคราะห์ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง 3) การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ ระหว่างพฤติกรรมการนิเทศภายในของ ผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติ งานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ในภาพรวม มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 (2562 : 91) ได้ทำวิจัย เรื่องการ พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา "กรุงไทยอนุเคราะห์" มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการ นิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โรงเรียน ทุ่งศุขลาพิทยา "กรุงไทยอนุเคราะห์" ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า 1) สภาพปัจจุบันและความต้องการการ นิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน มีระดับ การปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ได้แก่ ด้านการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ด้านการวิจัย

เชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ด้านกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน และด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 2) รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การเสริมสร้าง ประสบการณ์ทางวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Malone (1994 : 356) ได้ทำวิจัย เรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐมิสซิสซิปปี ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารเยี่ยมชั้นเรียนน้อย ประชุมครูผู้สอนเพื่อเป็นสื่อในการนิเทศน้อย ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการอบรมครูประจำการ และการปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการนิเทศภายในโรงเรียน

Lee (1999 : 288) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคู่มือนิเทศการสอนในชั้นเรียนของครูใหญ่ ผลการวิจัย พบว่า ครูใหญ่หรือผู้บริหารควรมีนิเทศการสอน และควรเพิ่มทักษะเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ให้กับครู ผู้สอน รวมทั้งการใช้กลยุทธ์ในการร่วมมือกันในการนิเทศการสอน

Kelton (2002 : 101) ได้ศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนกับบทบาทพฤติกรรมของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ไม่มีลักษณะของผู้ให้การนิเทศโดยตรง และมีข้อด้อยในเรื่องของพฤติกรรมการนิเทศ ไม่มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

Collin (2003 : 33-A) ได้ศึกษาการนิเทศภายในและการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยจุดประสงค์ของการศึกษานี้ เพื่อตรวจสอบผลการนิเทศภายในและการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร สถานศึกษาและครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยนำผู้บริหารสถานศึกษาและครูจาก 6 โรงเรียน แต่ละโรงเรียน ผู้บริหารหนึ่งคน และครูสองคน ทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ ทำให้ทราบว่า การนิเทศภายในเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้ดี โดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้นมาก อันเป็นผลมาจากการให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่ครูผู้สอน ดังนั้น การนิเทศภายในจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูให้ดีขึ้น

Fernando and Herlihy (2010 : Abstract) ผู้วิจัยได้ออกไปศึกษาและทำการสำรวจ ถึงวิธีการของผู้ที่ให้การนิเทศหลายคน การนิเทศเป็นการช่วยพัฒนาความสัมพันธ์และความยุติธรรม ให้เกิดขึ้น ในกลุ่มผู้รับการนิเทศ บทบาทของผู้ให้การนิเทศจะต้องสร้างความตระหนักและควรเป็นกลาง ในการนิเทศ ผู้นิเทศจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับการนิเทศและเปิดโอกาสให้กับผู้รับการนิเทศด้วย

Wallace, Wilcoxon and Satcher (2010 : Abstract) ได้ศึกษาถึงผลดีและผลเสีย จากประสบการณ์ของการนิเทศและผู้ที่มีส่วนร่วมในการนิเทศ จากการวิจัยพบว่า การนิเทศก่อให้เกิด ประโยชน์ในด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามก็มีบ้างที่ผลออกมา อยู่ในด้านที่ล้มเหลว มีการวิเคราะห์จากรายงานที่ได้จากประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมการนิเทศต่างก็เห็นว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่ยอด เยี่ยมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นการได้มาซึ่งข้อสรุปที่ลงตัวร่วมกัน คุณภาพ ของงานวิจัยนี้เป็นที่ รวบรวมไปด้วย ข้อเสนอแนะ หน้าที่และภาระงานต่าง ๆ ที่สำคัญต่องานด้านการสอนจะส่งผลไปสู่ กุญแจแห่งความสำเร็จ อีกด้านหนึ่งสำหรับผลวิเคราะห์จากประสบการณ์ด้านลบของผู้ที่เข้าร่วมการ นิเทศ พบปัญหาใหญ่ ๆ อยู่สองประการได้แก่ อย่างแรก ได้รับคำแนะนำในการแก้ไขจุดบกพร่อง น้อยเกินไป อย่างที่สอง คือ ความแตกต่างกันของการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่สำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารงานของสถานศึกษา โดยบุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน ให้มีความยั่งยืนต่อเนื่อง มีรูปแบบที่ชัดเจนปฏิบัติได้ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ครูมีความเชื่อมั่น ในหลักการและรูปแบบการนิเทศของสถานศึกษา เข้าใจแนวปฏิบัติ ช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนของ ครูดีขึ้น มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมีพัฒนาการดี ขึ้นในทุก ๆ ด้าน อย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียน มีความเชื่อมั่น และให้การ ยอมรับมากยิ่งขึ้น